

DEMOKRATİK TOPLUM VE ARAŞTIRMACI GAZETECİLİK: AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDEN ÖRNEKLER¹

Fatma GÜRSES²

ÖZET

Araştırmacı gazetecilik, genellikle kamuoyundan gizlenen bir olayı açığa çıkarmak amacıyla kapsamlı bir araştırmayı gerektiren gazetecilik türüdür. Gazeteci, elde ettiği bilgileri organize ederek analiz etmeli ve anlamlandırılmalıdır. Günümüzde gelişen teknolojik olanaklar, bilginin alınıp satılan bir meta haline gelmesi, tekelleşme gibi sebeplerle sansasyona dayalı gazetecilik pratikleri tercih edilmekte ve bunun karşısında yer alan araştırmaya dayalı uzun çalışma gerektiren gazetecilik pratiklerinden uzaklaşmaktadır. Oysa kamunun gözcüsü olması gereken gazetecilik, demokrasi ve yurttaş katılımını sağlaması bakımından öneme sahiptir ve bu nedenle sürdürülen gazetecilik pratikleri sorgulanmalıdır. Küreselleşen dünyada, araştırmacı gazetecilik örneklerini hatırlamak, ülkeler ötesine geçen olaylar dizgesi arasındaki bağlantıları kurmayı, günümüzde yürütülen savaşların arkasındaki gerçeklikleri ortaya çıkarmayı ve anlamayı sağlayacaktır.

Araştırmacı gazeteciliğin ilk örnekleri ülkenin kuruluşu, sosyolojik, siyasal ve ekonomik yapısı ve basının yeni yaratılmaya çalışılan bir devletin vazgeçilmez unsuru olması nedeniyle Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle çalışmamızda, Amerika'daki araştırmacı gazetecilik örneklerine yer verilmiştir. Bu çalışma, araştırmaya konu olan olayların, ulusal ve uluslararası güç ilişkilerinin dönüşümünde araştırmacı gazeteciliğin etkisini incelemeyi ve gelecek gazetecilik pratikleri için öneriler sunmayı hedeflemiştir. Bu amaçla, çalışmada öncelikle araştırmacı gazeteciliğin tanımı, özellikleri, seçilen örneklerle konu olan olayların tarihsel arka planı açıklanmış; sonrasında geçmişten günümüze araştırmacı gazetecilik pratikleri demokratik toplum ve katılımcı yurttaşlık bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Araştırmacı Gazetecilik, ABD Basını, Vietnam Savaşı, Demokrasi.

DEMOCRATIC SOCIETY AND INVESTIGATE JOURNALISM: SAMPLES FROM THE US PRESS

ABSTRACT

Investigative Journalism is a form of journalism that requires comprehensive investigation to reveal a case that is usually undisclosed to the public. The journalist should organize, analyze and interpret the information she/he has gathered. Due to the facts such as advancing technological opportunities, transformation of information into a tradeable commodity, and monopolization, tabloid journalism is preferred, and on the other hand, journalism practices involving long works based on investigation are abandoned. However, journalism, which is supposed to be the look-out for the public, is of great importance in the sense that it ensures democracy and citizens' participation, and this is why the journalism practices must be questioned. Recalling samples of investigative journalism in the globalizing world will enable to recognize the connections within the sequence of events beyond borders, to reveal and understand the truths behind the ongoing conflicts.

¹ Bu çalışma Düzce Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Destek Programı kapsamında (Proje Numarası: 2018.09.08.704) desteklenmiş; 16th International Symposium Communication in the Millenium (2018)'da sunulmuş ve özet metin olarak yayımlanmıştır.

² Doç. Dr., Düzce Üniversitesi Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Düzce, Türkiye, fatmagurses@duzce.edu.tr

The first samples of the investigative journalism emerged in the United States of America, because of the sociological, political and economic structure of the country and because it was an essential element in the foundation of a new country. For this reason, samples of investigative journalism were included in our study. This study aims to assess the effect of investigative journalism on the transformation of national and international balances of power, and to present practical suggestions for future practices. For this purpose, first the description and features of investigative journalism are provided together with the backgrounds of historical events; and then the investigative journalism practices were evaluated within the context of democratic society and participatory citizenship.

Keywords: Investigative Journalism, US Press, Vietnam War, Democracy

GİRİŞ

Medya teknolojisindeki gelişmeler iletişimin niteliğini ve işlevlerini değiştirmektedir. Haberin radyo, televizyon ve bilgisayarla birlikte hızlı tüketilmesi, ortaya çıkan yeni gereksinimlere uygun biçimde ana akım gazetecilik pratiklerinin değişime uğramasına neden olmaktadır. Artık enformasyon sağlayıcısı haber yerine, üstü örtülmüş gerçekleri öğrenmenin bir yolu olarak araştırmacı gazetecilik türünün ürettiği haber metinlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Fakat “günümüzde haberin düşünceden çok sansasyona, açıklamaktan çok ilgi çekici unsur ve kişisel düşüncelere dayalı bir olgu olarak yapılandığı” (Akçalı, 1998, s. 4) görülmektedir. Oysaki demokratik toplum için gerekli olan katılımcı yurttaşlık, ancak halkın üstü örtülen enformasyona ulaşmasıyla mümkündür ve bu boşluğu araştırmacı gazetecilik türü doldurabilir.

Bu çalışma, araştırmacı gazeteciliğin ilk örnekleri ile “altın çağ” olarak nitelendirilen 60’lı ve 70’li yıllarda ortaya çıkan gazetecilik pratiklerini değerlendirmeye çalıştı. İçinde bulunduğumuz tarihsel koşullar ve süregiden savaş ortamında gazeteciliğin, olayların ardındaki gerçekleri gösterme ve halkı bilgilendirme yönünün işlevselliğini kazanması gerekmektedir. Bu ihtiyaca cevap veren araştırmacı gazetecilik pratiklerinin siyasal, sosyal ve ekonomik koşullar bağlamında nasıl dönüştüğünü anlamak bugünün anlamlandırılmasında rol oynayacaktır. Bu amaçla çalışmada, öncelikle araştırmacı gazeteciliğin tanımı, ilkeleri ve konuları açıklandı. Sonrasında, savaşlar bağlamında popüler olan ve rastgele örneklem yöntemiyle seçilen araştırmacı gazetecilik örnekleri, haberleri üreten gazeteciler, olayların arka planı, haberlerin içeriği, etkileri ve sonuçları bakımından incelendi. Son olarak incelenen haber örnekleri bağlamında günümüz gazetecilik pratiklerinin demokratik yurttaşlık için nasıl dönüştürülebileceği değerlendirilerek gelecek için öneriler sunulmaya çalışıldı.

ARAŞTIRMACI GAZETECİLİK NEDİR NE DEĞİLDİR?

Araştırmacı gazetecilik, “kasıtlı olarak gizlenmiş, gizli kalması için yasal ya da pratik önlemler alınmış, gizli kalmasından kamunun siyasal, sosyal, ekonomik zararlar gördüğü birtakım gerçeklerin gün ışığına çıkarılmasını, neden olduğu zararların giderilmesini amaçlayan” (Turhan, 2007, s. 28); muhabirin olayın üzerindeki örtüyü kaldırdığı gazetecilik biçimidir (Mutlu, 1995, s. 44). Haluk Şahin (2012) kavramı, “soruşturmacı gazetecilik” terimiyle açıklamakta, “bilinmesinde kamu yararı bulunan olguları sistematik bir araştırmayla ve belgeleriyle ortaya çıkarıp kamuya sunmayı uğraş edinmiş habercilik dalı” (ss. 28-37) olarak tanımlamaktadır. Bu gazetecilik türü, halkın kendi kendisini yönetebilmesi için anayasal ve uluslararası insan hakları belgeleriyle güvence altına alınmış bir hak olan sürekli ve güvenilir bilgiye ihtiyaç duyulması nedeniyle “gazetecilerin doğruyu söyleme görevini evrensel etik ilkesi olarak, gayretli biçimde uygulamaya çaba göstermelerinin” (Şahin, 2012, s. 47) sonucu olarak ortaya çıkmıştır. “Araştırmacı gazetecinin bilgi kaynakları, muhabirler ve haber sızdırıcılar, arşivler ve diğer yazılı kaynaklar, konuyla ilgili kişilerle yapılan mülakatlardır. Belirli bir olay hakkında doğrudan sorular yönelten gazeteci, mülakat gerçekleştirdiği kişinin inkar ettiği gerçekleri ortaya koyan

kanıtları göstererek kamuoyuna sunar” (Değirmencioğlu, 2014, s. 78).

Araştırmacı gazeteciliğin 20. yüzyılın başlarında ortaya çıktığı önkabulüne rağmen Amerika’da bazı üniversitelerin yaptığı çalışmalara göre bu gazetecilik türünün, 17. yüzyılda görüldüğü tespit edilmiştir. 1690’da Benjamin Harris’in Amerika’nın ilk gazetesi olan *Publick Occurrences*’da yürüttüğü gazetecilik pratikleri, araştırmacı gazeteciliğin başlangıcı olarak değerlendirilmektedir. 1735’te gazetenin yazarlarından John Peter Zenger, yolsuzlukları eleştiren yazılarıyla New York’ta İngiliz koloniliciliğinin keyfi yönetim tarzına karşı çıktı. Amerikan Bağımsızlık Savaşı (1775-1783) sonrası araştırmacı gazetecilik, partizan bir silah olarak kullanıldı. Thomas Jefferson’ın, Cumhuriyetçi Parti’nin sesi olan *The National Gazette*, Demokrat Parti’ye karşı bir yayın organı olarak işlev görürken 1830-1840 arasında birçok Demokrat Parti yanlısı gazete ortaya çıktı (Feldstein, 2006). Massachusetts’te, *New England Courant* gazetesinin sahibi James Franklin araştırmacı gazeteciliğin önde gelen isimlerinden biriydi ve sosyal, siyasal konularda yaptığı araştırmalardan güç alarak yönetimin hegemonyasında yayın yapmaya karşı çıktı (Değirmencioğlu, 2014, s. 52).

1836’da *New York Herald* gazetesinden James Gordon Bennett,³ Helen Jewett adlı bir hayat kadınının New York’ta, evinde ölü bulunmasıyla ilgili yaptığı haberlerle önemli bir araştırmacı gazetecilik örneği gösterdi. Cinayet, Maine ve Mississippi’deki gazetelerin tartışma konusu ve kadınların protesto gösterilerine neden oldu (Cohen, 1990, ss. 374-376). “Önceki yıllarda olaylar karşısında durgun kalan, resmi kaynaklardan aldıkları bilgilerle yetinen gazeteciler, Bennett’in öncülük ettiği yeni habercilik anlayışıyla, gizli kalmış gerçeklerin gün ışığına çıkarılmasında daha etkin bir rol oynamaya başladılar” (Değirmencioğlu, 2014, s. 61). “John Wentworth, *Chicago Democrat* gazetesine eğitim sisteminin geliştirilmesi, yangın koruma önlemlerinin artırılması, parkların yapımının desteklenmesi gibi konulardaki kampanyalarıyla tanınmıştı. Thomas Nast ise, 1870’li yıllarda *Harper’s Weekly* aracılığıyla New York’ta önemli bir yolsuzluğu ortaya çıkarmayı başardı” (aktaran Değirmencioğlu, 2014, s. 52-53).

Amerika’da teknolojideki gelişmeler ve gazete fiyatlarının ucuzlaması, gazetelerin kitleye ulaşmasını; Pulitzer ve Hearst gibi gazeteciler, sansasyonel ve skandal haberlerle yeni gazetecilik pratiklerinin ortaya çıkmasını sağladı. Bu tarz gazetecilik yapanları ilk kez Başkan Roosevelt, ‘muckraker’⁴ ‘Amerikan toplumundaki pislikleri karıştıran kişi’ kelimesiyle eleştirdi. Roosevelt’in aşağılayıcı anlamda kullandığı bu kavram, araştırmacı gazeteciler için muhalif, savunucu, kamu hizmeti gazeteciliği olarak kendilerine ‘onur’ veren içerikte tanımlandı. “Muckraking” gazeteciliğinin altın çağı 1902-1912 yılları arasında gelişti. Bu dönem boyunca 2 bin adet araştırmacı gazetecilik örneği olabilecek makale yazıldı. İçeriğini yolsuzluğun oluşturduğu konular suçlayıcı, itham edici bir şekilde sunuldu. Geleneksel gazeteciliğe göre daha fazla zaman alan, iktidarı ve yetkiyi kötüye kullanmaya yönelik uygulamaları eleştiren araştırmacı gazeteciliğinin öncü kadın gazetecileri Nellie Bly ve Afro Amerikan gazeteler için Ida B. Wells⁵ oldu. Belediyedeki yolsuzlukları ortaya çıkaran politik yozlaşma üzerine “The Shame

³ James Gordon Bennett (1 Eylül 1795- 1 Haziran 1872); İngiliz doğumlu Amerikalı yayıncı ve gazetecidir. Modern gazeteciliğin birçok yönteminin gelişmesine katkı sağladı. New York’a yerleşen Bennett, *New York Enquirer*’da muhabir, *Morning Courier* gazetesinde ise editör olarak çalıştı. Tabloid basın (penny press)’in yaratıcısı olan Bennett, ilk tabloid gazete olan *New York Herald*’u 4 sayfa olarak çıkarmış ve büyük ticari başarı sağlamıştır. 1835’te ilk kez Wall Street ile ilgili ekonomi yazıları, 1838’de ilk kez Avrupa’ya muhabir göndermiş, 1846’da siyasi haberleri telgrafla iletmış, Amerikan İç Savaşı’na 63 muhabir görevlendirmiş ve Helen Jewett davasıyla ilgili haberleriyle ilk kez özel alandaki olayları yayınlayan ve araştıran gazeteci olarak Amerikan gazetecilik tarihinde yer almıştır (James Gordon Bennett, t.y.)

⁴ “Muckraker” kavramı ilk kez 17. yüzyılda John Bunyan tarafından “The Pilgrim’s Progress” (Çarmıh Yolcusu) adlı kitapta bahsedilmiştir. Zamanla gazeteci, edebiyatçı ve reformistlerin siyasal yozlaşma, ekonomideki tekeller ve iş pratiklerinin anlatıldığı Amerikan toplumunu keskin biçimde eleştiren yazıları bu kavramın içeriğini belirler duruma gelmiştir (Muckraker Journalism, t.y.)

⁵ Ida B. Wells (1862-1931), Mississippi’de Holly Springs’de doğdu. Bir inşaat mühendisinin kölesi olan anne ve babası, iç savaş sonrasında özgür bırakıldı. Babası marangoz ve annesi açığı olan Bell, öğretmenlik deneyiminin ardından Memphis’e yerleşti ve *Free Speech and Headlight* adlı yerel gazetesinin ortağı oldu. 1892’de üç arkadaşının linç edilmesinin ardından sivil haklar hareketi

of the Cities” (1904) kitabı ile Lincoln Steffens; John D. Rockefeller’in Standard Oil’e ait suç belgelerini *McClure’s Magazine*’de yazan “History of Standard Oil Company” isimli kitabıyla Ida Tarbell; Chicago et paketleme fabrikalarıyla ilgili haberiyle Upton Sinclair ünlü gazetecilerdendi ve Amerikan endüstri devrimi içindeki yanlışları gözler önüne serdiler (Feldstein, 2006; Muckraker Journalism, t.y.).

II. Dünya Savaşı’ndan Vietnam Savaşı’na kadar olan dönem, araştırmacı gazeteciliğin karanlık çağıdır. Bunun en önemli nedeni olarak tarihçiler, otokratik rejimlerin yükselişini ileri sürmektedir. Ana akım medya dışında kalan birkaç gazeteci, politik çöküş ve skandallar üzerine odaklandı. 1960’larda politik yozlaşma ve Vietnam Savaşı üzerine araştırmalar yapan yeni bir “muckraking” gazetecilik ortaya çıktı. Yerel ve ulusal düzeydeki araştırmacı gazetecilik ekipleri, ana akım ve elit medyaya alternatif olarak *60 Minutes* (Mike Wallace)⁶ gibi popüler televizyon programları, “New Journalism” (Yeni Gazetecilik), “Watchdog Journalism” olarak telaffuz edildi. 1960’larda gazeteciler, kişiselliğe, meritokrasiye⁷ inanan ve tarafsızlık temelinde gazetecilik anlayışını savundular. Bu dönem boyunca yaşanan politik karışıklık araştırmacı gazeteciliğin hız kazanmasını sağladı (Feldstein, 2006). “1966 yılında kabul edilen Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası (FOIA), gazetecilerin her türlü belgeye erişmesini sağladı. Böylelikle, nükleer santrallerde yaşanan kazalar, radyasyon yayan X-Ray makinelerinin kullanımı, doğum sırasında verilen ilaçların bebeklerin beyinlerine zarar vermesi gibi skandallar basın tarafından ortaya çıkarıldı” (aktaran Değirmencioğlu, 2014, s. 51). Bu dönemde “Woodward, Bernstein ve Hersh’in çalışmaları, araştırmacı gazeteciliğin ağırlıklı olarak “haber kaynak”larından yararlanılarak yapıldığı türüydü (Değirmencioğlu, 2014, s. 69).

Buraya kadar araştırmacı gazeteciliğin tanımı, kapsamı ve kısaca tarihsel gelişimi anlatıldı. Bu bölümde çalışmamızda ABD tarihinde önemli araştırmacı gazetecilik örnekleri, olayların arka planı, toplumsal ve siyasal yaşama etkileri bağlamında incelenmeye çalışılacaktır.

ARAŞTIRMACI GAZETECİLER VE HABER ÖRNEKLERİ

Watergate’ten Önce ‘Teapot Dome Skandalı’

Teapot Dome petrol bölgesi, Wyoming Natrona kasabasının 25 mil kuzeyinde yer almaktadır. Teapot kayalıklarının 6 mil doğusunda çaydanlık görünümünde olduğundan dolayı “teapot” (çaydanlık) adını almıştır. Bölgede yaşayan Kızılderililer, 1800’lerin ortalarından itibaren beyazların gelişleri ile birlikte yaşam alanlarını kaybetmeye başladılar. İlk kez 1886’da petrol yataklarının varlığı ortaya çıktı. 1900’lerden itibaren petrolün yakıt olarak kömürün yerini alması, bölgenin önemini artırdı. 1909’da ABD İçişleri Bakanlığı, sahipsiz toprakların maden yatakları nedeniyle devlet tarafından kullanılacağını açıkladı. Arazinin çoğuna sahip olan federal hükümet, altın, gümüş, bakır madenleri ile petrol aramak amacıyla tarım alanlarını sınırladı. Konuyla ilgili hukuki anlaşmazlıklar 1920’lerde yeni yasalarla petrol şirketlerinin petrol sondaj çalışmalarını kolaylaştıracak içerikte devletten kiralama olanağı tanıdı. ABD donanması için Wyoming ve California’da petrol aranmasına ilişkin Pickett Yasası (1910) çıkarıldı. 23 Mayıs 1921’de Cumhuriyetçi Parti’den Başkan olan Warren G. Harding, tüm petrol rezervlerinin İçişleri Bakanlığı’na devredilmesini sağladı ve New Mexico Senatörü Albert B. Fall’ı İçişleri Bakanlığı’na getirdi. Fall, petrol alanlarının donanmaya petrol sağlamak amacıyla özel şirketlere kiralanacağını duyurdu (Harris, 2016).

çinde yer aldı ve Chicago’nun ilk siyah gazetelerinden olan *Chicago Conservator*’da çalıştı. 19. yüzyılın en önemli medeni hak savunucusu olan Wells, ilk siyah kadın hakları örgütü olan “Alpha Suffrage Club of Chicago”yu (1913) kurdu (Black, 2001).

⁶ “Mike Wallace (1918) radyoda televizyona geçmiş bir yayıncıydı. Onu efsanleştiren, *60 minutes* (CBS) adlı programda 1968’den itibaren yaptığı haberler ve söyleşiler oldu. Televizyon haberciliğinde “Mike Wallace” tarzı orada gelişti ve Amerikan soruşturmacı haberciliğine damgasını vurdu” (Şahin, 2012, s. 107).

⁷ Meritokrasi, kişilerin bireysel üstünlüğü ve yeteneklerine yani liyakate dayalı yönetim biçimi.

Amerikan tarihinde Oil Reserves Scandal (Petrol Rezervleri Skandalı) veya Elk Hills Skandalı olarak da bilinen 'Teapot Dome Skandalı', 1920'li yılların başında İçişleri Bakanı Albert Fall'ın federal petrol rezervlerini usulsüz biçimde gizlice kiralamasıyla ilgilidir. Nisan 1922'de Fall, Elk Hills (California)'deki petrol bölgelerinin kiralandığını açıkladı ve Mammoth Petrol Şirketi (Mammoth Oil Company)'den Harry Ford Sinclair'e, Teapot Dome (Wyoming) rezervleriyle ilgili özel haklar vermeyi garanti etti. 7 Nisan'da Deniz Kuvvetleri Bakanı Edwin Denby, Mammoth Petrol Şirketi (Sinclair)'nin kira haklarını aldığını açıkladı. Fall, 7 Nisan 1922'de Pan Amerikan Petrol Şirketi (Pan American Petroleum Company)'nden Edward L. Doheny'ye, Elk Hills ve California'daki Buena Vista Hills rezervleri için benzer hakları da verdi (Teapot Dome Scandal, t.y.). 14 Nisan'da Wall Street Journal, Mammoth Petrol Şirketi'nin petrol rezervlerini işletme hakkını, Bakan Fall'dan yasal olmayan yolla aldığını açıklayan haberi yayınladı. Wyoming'den Demokratik Parti senatörü John B. Kendrick ve Cumhuriyetçi Frank W. Mondell, Başkan Harding'ten sözleşmenin iptal edilmesini istemesine rağmen Başkan, ülke lehine olduğu gerekçesiyle bu talebi reddetti. Montana Senatörü Thomas J. Walsh, Sinclair'le yasal olmayan bir sözleşme yapıldığını ve petrol şirketleri lehine Senato'dan çok hızlı biçimde yasa geçirildiğini öne sürerek soruşturma açılmasını istedi (Harris, 2016).

ABD Senatosu, Teapot Dome anlaşmasından kısa bir süre sonra, Sinclair tarafından kurulan şirketten gelen fonlardan Fall'un 200 bin dolardan fazla gelir elde ettiğini ortaya çıkardı. Ayrıca Pan Amerikan Petrol Şirketi ile yapılan sözleşme için Fall'a 100 bin dolar nakit paranın ödendiği de tespit edildi. Kongre, Başkan Harding'in petrol şirketlerine bölgedeki rezervlerin tahsisini iptal ederken Yüksek Mahkeme de Harding'in Fall'a, yasal olmayan yetki devrini kaldırdı (Teapot Dome Scandal, t.y.). 13 Mart 1924'te Federal Mahkeme, Teapot Dome bölgesindeki çalışmaları durdurdu. Kamuoyunda ve mahkemelerde yıllarca süren tartışma ve davalar sonucunda Ekim 1927'de ABD Yüksek Mahkemesi, yapılan anlaşmanın hileli olduğu sonucuna ulaştı ve 7 Ocak 1928'de Teapot Dome petrol alanı Deniz Kuvvetlerine iade edildi. Ekim 1929'da Fall, 100 bin dolar para ve 1 yıl hapis cezasına mahkûm edildi (Harris, 2016). Başkan Harding, olayla ilgili olarak görevi kötüye kullanma nedeniyle suçlandı. Fall, Elk Hills görüşmelerinde rüşvet almaktan dolayı mahkûm edilirken Doheny ve Sinclair suçlu bulunmadı. Rüşvet suçundan beraat eden Sinclair, ifade vermeyi reddettiği ve mahkemeye saygısızlık ettiği gerekçesiyle 6 ay hapis cezası aldı. Deniz Kuvvetleri Bakanı Edwin Denby sözleşmeleri yapmış olmasına rağmen beraat etti. Teapot Dome, Amerikan siyasi yaşamında hükümet yolsuzluğu ile eş anlamlı olarak kullanılır hale geldi ve Cumhuriyetçi Parti üzerinde uzun vadeli etkisi oldu (Teapot Dome Scandal, t.y.).

Şekil 25 Rolling Kirby tarafından çizilen, Teapot Dome Skandalı ve Fall'ı eleştiren karikatür
(Photo Print Drawing His Little Tea Party, t.y.)

Konuyla ilgili basında yer alan karikatürler, olayın siyasal yaşamdaki ve kamuoyundaki algısını ortaya koymaktadır. Rollin Kirby tarafından çizilen ve *New York World* gazetesinden yayınlanan karikatür (Şekil 1), İçişleri Bakanı Albert Fall'ı çay fincanı tutan küçük petrol kuyuları ile çevrili çölde bir kayaya oturarak gösterir. Arkasında, oluk biçimindeki çatlaktan dolar işaretleri şeklinde buhar yayan çaydanlık şeklindeki Teapot Dağı yer alır. Karikatür Fall'ın, Teapot Dome petrol rezervlerini işadamı Harry F. Sinclair'e usulsüz satışını ironik olarak eleştirir (Photo Print Drawing His Little Tea Party, t.y.).

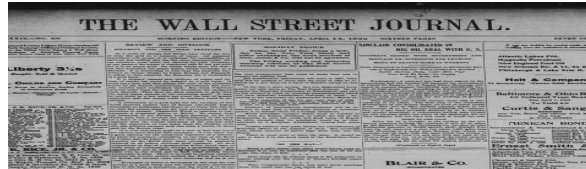

Şekil 26 Teapot Dome Skandalı.
Mahkeme kararıyla ilgili karikatür
(Granger Historical Picture Archive Teapot Dome, t.y.). (Photo, Print, Drawing Juggernaut, t.y.)

Şekil 27 Teapot Dome Skandalı'nda
senatörleri hicveden karikatür
(Granger Historical Picture Archive Teapot Dome, t.y.). (Photo, Print, Drawing Juggernaut, t.y.)

Çaydanlık şeklindeki Teapot Dome üzerinde mahkeme kararı ve karşısında Fall, Doheny ve Sinclair'in isimlerinin yer aldığı bir başka karikatür (Şekil 2), mahkemenin verdiği karar ve bundan etkilenenleri eleştirmektedir. Clifford K. Berryman tarafından çizilen ve *Washington Star* gazetesinde yayınlanan karikatür de ise (Şekil 3), 1924'deki başkanlık seçimleri sırasında Teapot Dome Skandalı ile ilgili politikacıların durumunu hicveder (Photo, Print, Drawing, t.y.).

Şekil 28 Nisan 1922, The Wall Street Journal gazetesinde Teapot Dome Skandalı (Harris, 2016).

Teapot Dome Skandalı, Watergate Skandalı'ndan önce ortaya çıkan, devletin en üst yetkililerinin de içinde bulunduğu skandaldır. Her ne kadar Senato'nun soruşturmasıyla ortaya çıkmış olsa da *Denver Post* gibi eyalet kapsamında etkin olan yerel gazeteler, skandalın görünür olmasına neden olmuş fakat ilerleyen dönemde skandalın parçası haline gelen bir basın kuruluşu olarak da tarihte yer almıştır. Diğer yandan skandalın ulusal düzeyde kamuoyunda tartışılmasını sağlayan *The Wall Street Journal* gibi gazeteler olmuştur (Şekil 4). Dolayısıyla Teapot Dome Skandalı, Amerikan siyasi tarihinde Başkan'ın içinde olduğu ve yönetimdeki yozlaşmayı gösteren ilk büyük skandal olarak değerlendirilebilir.

Sansasyonel Habercilikten Araştırmacı Gazeteciliğe “Joseph Pulitzer” (10 Nisan 1847-29 Ekim 1911)

Joseph Pulitzer, 1864'te Macaristan'da doğdu ve Amerika'ya göç etti. *St. Louis Dispatch* (1864) ve *The Post* (1875) gazetelerini birleştirerek *Post-Dispatch* (1878) gazetesini kuran Pulitzer, sağlık sorunları nedeniyle New York'a yerleşti. 1887'de *World*'un akşam baskısı olan *The Evening World*'u çıkardı ve rakibi William Randolph Hearst'in gazetesi *New York Morning Journal* ile tiraj yarışına girdi. Sansasyonel haberciliği benimseyen her iki gazete de, İspanya-Amerika Savaşı'na muhabir gönderdiler ve “yellow journalism” olarak tanımlanan gazetecilik pratiklerini yürüttüler. 1890'da sağlık sorunları nedeniyle gazetesinin editörlüğünden çekilen Pulitzer, Gazeteciliğin doğuştan gelen yetenek olduğu savunulan bir dönemde gazetecilik eğitimine önem verdi (Berton, 2004, ss. 201-202). 64 yaşında iken hayatını kaybetti. Columbia Üniversitesi Gazetecilik Okulu (1912)'nin açılmasını (Joseph Pulitzer, t.y.) ve üniversitenin Pulitzer ödüllerini vermesini sağladı. İlk kez 1917'de dağıtılmaya başlayan ödüller, 1922'de şiir ve çizgi roman, 1942'de fotoğraf ve fotoröportaj, 1943'de müzik, 1962'de öykü ve belgesel, 1992'de online gazetecilik ödüllerinin eklenmesiyle genişledi. Günümüzde 21 ayrı kategoride dağıtılan ödüllerden 14'ü basın sektörüne verilmektedir. En çok ödül kazanan gazeteler *New York Times*, *Washington Post*, *Wall Street Journal* ve *Los Angeles Times*'tir. 1958'de *Arkansas Gazette of Little Rock* güney eyaletlerinin okullarında zencilerin entegrasyon sorunlarını ele almış, 1995'te seçilen *Virgin Island Daily News*, bölgedeki suçluluk oranıyla adalet

sistemindeki yolsuzlukları karşılaştırmıştır. Bu gazetelere simgesel olarak altın madalya verilmiştir (Berton, 2004, ss. 244-248).

Pulitzer'in Gazeteleri: Post-Dispatch (1878) ve The New York World (1883)

St. Lois Dispatch gazetesi, Missouri eyaletinde etkin fakat iflas etmekte olan bir gazeteydi. Pulitzer, *Saint Lois Post-Dispatch* adıyla *Post* ve *Dispatch* gazetelerini birleştirdi. *Post*'un sayfa düzenlenmesiyle 4 bin adet ve 4 sayfa basılan gazetede Pulitzer, yayın ilkelerini şöyle özetledi:

Post-Dispatch herhangi bir partinin değil, halkın hizmetinde olacaktır... Yönetimin sadık destekçisi değil, eleştirmeni olacaktır. Kim olursa olsun, nerede bulunursa bulunsun, sahtekâr ve yalancılarla mücadele edecektir. Önyargı ve militan görüşleri değil, fikir ve ilkeleri savunacaktır. O fikir ve ilkeler ki hükümetimiz bunların üzerinde kurulmuş olup, ülkemiz yaşadığı olağanüstü büyüme ve gelişmeyi onlara borçludur (aktaran Berton, 2004, ss. 38-40).

Gazetenin 'eğlendirme' işlevine öncelik veren (St. Louis Post-Dispatch History, t.y.) Pulitzer, "bir subayın intiharını veya kentin ileri gelenlerinden birinin öldürülmesini birinci sayfadan" veren sansasyonel içerikli haberler yaptı (aktaran Berton, 2004, s. 43). New York'a yerleştiğinde *Post-Dispatch*'i sattı ve *The New York World* ile gazeteciliğe devam etti. 1860'da kurulan ve 1870'lerin sonunda zarar eden *New York World*, 1883'te Pulitzer tarafından yönetilmeye başlandı (The New York World, t.y.). Pulitzer bu kez "Gerçek Demokrasi" başlıklı yazısında gazetesinin yayın ilkelerini şöyle açıkladı:

Bugünden itibaren, *World* gazetesinin tüm mülkiyeti aşağıda adı ve imzası bulunan kişiye devredilmiştir. Bundan böyle, değişik bir yönetim uygulanacaktır. Personele uygulanan kural ve yöntemler, gazetenin amaçları, siyaset ve ilkeleri, gazetenin içeriği ve ilgi alanları, çizgisi veya duyduğu sempatiler dahil olmak üzere her şey değişecek, yeni bir zihniyet ve yeni bir hassasiyet gelecektir... Yapılanları yargılayacak olanlar sadece *World'un* okuyucularıdır. Her gün verilecek olan bu yargı, ilerlememizin tek kanıtı olacaktır. 48 sütunumuzla 48 defa değerlendireceğiz! Durmadan gelişen bu büyük şehirde ucuz olup da akıllı olmayıp da aynı zamanda önemli olan, yalnızca önemli olmayıp demokrasinin de ideallerini taşıyan, sadece sermaye güçlerinin yanında bulunmayıp halkın hizmetinde olan, pişmanlıkla geçmişe bakacağına yüzünü geleceğe çeviren, dolandırıcı ve sahtekârların maskesini düşüren, kamu alanındaki suistimal ve kötülüklerle mücadele eden, samimi bir biçimde halktan yana olan bir gazeteye yer ve ihtiyaç vardır! (aktaran Berton, 2004, s. 61).

Böylece gazetesinin yayın politikasının belirleyen Pulitzer, sansasyonel haber, üslup özgürlüğü, yeni sayfalar, yerel yaşam, başlık ve illüstrasyonlar gibi yeni ilkelerle yayınlanan yazıların tek bir siyasal çizgide olması, aynı gazetecilik anlayışını yansıtmaları gerektiğini savundu. Ona göre "Gazete önce fark edilmeli, sonra satın alınmalı, arkasından da okunmalıydı" (The New York World, t.y.; Berton, 2004, ss. 62-66). Pulitzer, gazeteciliğinin ilk yıllarında tiraj kaygısıyla sansasyonel haberciliğe yönelmesine rağmen ilerleyen yıllarda, araştırmacı gazeteciliğin gelişmesine önemli katkılar sağladı.

Sansasyonel Habercilik ve "Yellow Press"

1885'te Richard F. Outcault gecekondu mahallerindeki yaşamı anlatan çizgi karakteriyle *World*'de yer almaya başladı (The New York World, t.y.). 1887'de *World*, *Evening Sun*'un 1 sent olarak fiyat belirlemesi sonucu 100 bine ulaşan okuyucusu karşısında tiraj kaybına uğradı. Pulitzer, *Sun*'un yayın yönetmenini kadrosuna alarak gazete fiyatını 1 sente düşürdü ve *Sun*'un

tirajını geçti (Berton, 2004, s. 91). Fakat asıl rakip gazete William Randolph Hearst'in⁸ sahip olduğu *New York Journal* olacaktı. "Hearst, *World*'le aynı sayfa sayısı ve görüntüde ama daha ucuz olan gazetesini daha fazla okuyucu kitesine sattı. Pulitzer'le çalışan en önemli gazeteciler Hearst'e transfer olmaya başladı" (Berton, 2004, ss. 134-137). Bu transferlerden en önemlisi, basın tarihinde sansasyonel habercilikle aynı anlama gelen "sarı basın" (yellow press) kavramının gelişmesini sağlayan "Yellow Kid" karakteri ile ilgiliydi.

Yaratıcısı Richard F. Outcault olan "Kid", kısa boylu, kel, dişlek ve bol pantolonunun üzerinden taşan gömleğiyle New York'un Hogan's Alley adlı kenar mahallesinde yaşayan, *World*'ün pazar ekinde yayınlanan halk figürü olarak Amerika'nın ilk çizgi roman kahramanıydı. 1894'te sarıya boyandığında "Yellow Kid" adını aldı. *World*'ün rakibi olan *Journal* gazetesinin sahibi Hearst, popüler hale gelen çizgi karakterin yaratıcısı Outcault'u yüksek ücretle transfer etti (The New York World, t.y.). Böylece Hearst, Kid'i de gazetesine transfer etmiş oldu. Fakat Pulitzer, George Luks adındaki bir çizeri gazetesine alarak Kid'i *Sunday World*'de canlandırmaya devam etti. Telif hakları kavramının ortaya çıkmadığı bir dönem için oldukça önemli bir çıkış yaparak mahkemeye başvurdu ve Kid'in haklarının kendisine ait olduğunu iddia etti. Yargı, çizilen tiptemenin *Journal* gazetesine geçmesine izin verdi ama çizgi romanın adı Pulitzer'de kaldı ve iki gazete sahibi arasındaki rekabet devam etti (Berton, 2004, ss. 140-141).

Hearst ve Pulitzer arasındaki rekabetin bir başka örneği Amerika'nın İspanya ile savaşında görüldü. Yellow Journalism (Sarı Gazetecilik) uygulamaları, savaşın başlamasında rol oynadı. 1895'de İspanyollar Küba'daki başkaldırının yanında yer alan yerel halk desteğini engellemek için köyleri boşalttı ve kamplarda yaklaşık 2 milyon kişi aç bırakıldı. Başkent Havana'da gelişmeleri takip eden gazetelerden *World* ve *Journal*, ABD'nin Küba'ya müdahale etmesi gerektiğini içeren 17 Mayıs 1896'da "Kan, Kan, Yine Kan" başlığıyla İspanyolların yaptığı vahşeti ayrıntısıyla anlatan yayınlar yapmaktaydı. *Journal* ise, "Bayrağımız kadınları koruyabiliyor mu" başlığı ile yayınlandı. *Journal*'ın sahibi Hearst, dönemin ünlü gazetecilerinden Richard Harding Davis ve Frederic Remington'u, Küba'ya savaş çıkacağı umuduyla gönderdi. 1897'de beklenen savaşın gerçekleşmemesi nedeniyle geriye dönmek isteyen Remington'un, "Burada her şey sakin, savaş falan çıkmayacak" içerikli telgrafına yanıt olarak Hearst, "Lütfen orada kalmaya devam edin! Siz yeter ki bana görüntü sağlayın. Savaşı ben tedarik edeceğim!" sözüyle basın tarihine geçti (Berton, 2004, ss. 153-171).

Yaşanan iki olay İspanya-Amerika savaşının başlamasına neden olan kamuoyu tepkisine yol açtı. İlki 8 Şubat 1898'de İspanya'nın Washington elçisinin Amerikan Başkanı William McKinley'i "kötü bir politikacı" olarak nitelendiren mektubunun ortaya çıkması ve Hearst'in gazetesinde bu mektubu yayınlanmasıydı. İkincisi ise, Havana limanına gelen 'Maine' adlı Amerikan savaş gemisindeki patlamaydı (Ataöv, 1967a, ss. 239 - 241). *World* "Maine'i unutma!" başlığıyla savaşı proveke eden yayınlar yaptı. Basın tarafından uzun süredir savaş çıkmasıyla ilgili koşullandırılmış olan kamuoyu, İspanyollara derhal misilleme yapılmasını talep ediyordu (Berton, 2004, s. 171). Böylece *New York World* ve *New York Journal*, sarı gazetecilik uygulamalarıyla savaşın çıkması için kamuoyunu yönlendirdi. 1898'de ABD, İspanya'nın adadan çekilmesini istedi ve böylelikle İspanya-Amerika savaşı başladı.

Hearst ve Pulitzer'in rekabeti, basın tarihinde birçok 'ilk'in yaşanmasına neden oldu. Sahip oldukları gazeteler "Yellow Press" (sarı gazetecilik) adıyla anılır oldu ve bu kavram sansasyonel basınla eş anlamlı olarak kullanıldı (Berton, 2004, ss. 140-141). Her iki gazete

⁸ William Randolph Hearst 1863 yılında San Fransisco'da dünyaya geldi. Babası, California'da büyük bir toprak ağasının oğluydu. Harvard'da bir süre eğitimine devam etti. *San Fransisco Examiner* gazetesini alarak *World*'u rakip olarak geçmeyi hedefledi. Sansasyonel manşetler, birinci sayfadan verilen spor haberleri, ünlü köşe yazarlarıyla dönemin ilklerini yarattı (Berton, 2004, s. 131-134).

sahibinin sarı gazetecilik uygulamaları, Amerika ve Avrupa'da popüler gazetelerin özellikleri haline geldi (The New York World, t.y.).

Araştırmacı Gazeteciliğin Kadın Öncüsü: Elizabeth Jane Cochran (5 Mayıs 1864-27 Şubat 1922)

Elizabeth Jane Cochran, Pennsylvania'da dünyaya gelmiş, henüz altı yaşındayken babasını kaybetmişti. Indiana Devlet Okulu'nda (Pennsylvania) iken eğitimini yarıda bırakan Cochran, İlk yazılarını "yalnız yetim kız" (Lonely Orphan Girl) takma adıyla *Pittsburg Dispatch*'te yazdı. 1887'de Pulitzer'in gazetesi *New York World*'de Nellie Bly takma adıyla çalışmaya başladı ve araştırmacı gazeteciliğin öncü isimlerinden oldu (Lewis, 2017). Blackwell adasındaki tımarhaneye gönderilen hastaların durumunu araştırmak amacıyla kılık değiştirerek Harlem yakınında bir sığınma evine yerleşti. Rol yaparak akıl hastanesine girmeyi başardı. 25 Eylül 1887'de on gün kaldığı Blackwell akıl hastanesindeki deneyimlerini anlattığı yazı dizisi Ekim 1887'de "Tımarhanede On Gün" başlığıyla yayınlandı ve ülke çapında ünlü olmasını sağladı. Yüz yıl sonra Günter Wallraff, araştırması için aynı yöntemi uygulayacaktı. Blackwell akıl hastanesinde yaşadıklarını "Her fırsatta doktorlara deli olmadığımı söyleyip beni serbest bırakmalarını istiyordum. Ne var ki, ruhen bir sorunumun olmadığını ispat etmeye çalıştıkça, bundan daha çok kuşku duymaya başlıyorlardı... Blackwell tımarhanesi aynen bir fare kapanı gibi. Bir kere girildi mi artık çıkışı yok" (aktaran Berton, 2004, s. 104) ifadeleriyle özetliyordu.

Nellie Bly, *World*'de başka araştırmacı gazetecilik örnekleri oluşturacak haberler de yaptı. Hapishanede erkekler koğuşunda yapılanları, hasta olarak hastanede yaşadıklarını, aynı belirtileri sıraladığı şehrin birçok doktorundan farklı reçeteler aldığını anlattığı yazıları yayınlandı. Bu yayınlar sonrası durumun düzeltilmesine ilişkin değişiklikler yapılıyor, ifşa ettiği suistimaller için soruşturma komisyonu gönderiliyordu (Berton, 2004, s. 104). 1888'de Meksikalıların kültür ve hayatını anlattığı "Meksika'da Altı Ay" adlı kitabı yayınlandı. Jules Verne'in "80 Günde Devr-i Alem" kitabından esinlenerek 14 Kasım 1889'da dünyayı dolaştı. Çeşitli ulaşım araçlarıyla yaptığı yolculuktaki deneyimleri *The World*'de yazı dizisi ve 1890'da "72 Günde Devr-i Alem" (Around the World in Seventy-Two Days) ismiyle kitap olarak yayınlandı. Siyasetçi Eugene Debs ve yazar Emma Goldman ile röportajlar yaptı. 1895'te Chicago'da *The Times Herald* gazetesinde çalıştı ve evlendi. 1896-1912 arasında İspanya-Amerika Savaşı üzerine makaleleri yayınlandı. I. Dünya Savaşı sırasında Viyana'da bulunan Bly, 1919'da New York'a geri döndü ve *New York Evening Journal*'da 57 yaşında zatürreden hayatını kaybedinceye kadar yazmaya devam etti (Lewis, 2017). Nellie Bly, ilk dönem araştırmacı gazeteciler arasında yer alan ilk kadın gazetecidir. Geliştirdiği araştırma yöntemleriyle günümüze kadar etkisini sürdüren yeni uygulamaların yaratıcısı olmuştur.

Vietnam Savaşı ve Araştırmacı Gazetecilik Örnekleri

Soğuk Savaş'ın en önemli sıcak çatışması olan Vietnam Savaşı, araştırmacı gazetecilik örneklerinin yellow journalism pratiklerinden kurtularak, üstü örtülen gerçekleri ortaya çıkaran ve kamuoyu yaratan biçimde yürütüldüğü dönemdir. Bu nedenle çalışmamızın en önemli bölümünü oluşturmaktadır. Savaşın seyrini belirleyen yayınlarla dönemin siyasal olaylarının evrilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Savaşın neden ve nasıl ortaya çıktığı, arka planı, dönemin karakterini anlamak, yürütülen gazetecilik pratiklerinin sağladıklarını değerlendirmek bakımından önemlidir. Dolayısıyla çalışmamızın bu bölümünde öncelikle savaşın gerekçesi ve ABD politikaları kısaca özetlenecek, sonrasında araştırmacı gazetecilik örneklerinin savaşın seyrini nasıl etkilediği değerlendirilecektir.

Vietnam "Kim" in Savaşı?

II. Dünya Savaşı sırasında Fransa, sömürgesi olan Vietnam'ı kaybetti. 1941'de ise Ho Chi

Minh, komünist gerilla grubu Vietminh özgürlük cemiyetini kurdu. Japonya'nın egemenliğine giren Vietnam'da kıtlık ve Japonların halka kötü muamelesi, Vietminh'in desteğini arttırdı. ABD'nin Japonya'ya attığı bombayla Vietnam'daki Japon hakimiyeti de sonlandı. "2 Eylül 1945'de Ho Chi Minh'in liderliğinde Vietnam Demokratik Cumhuriyeti ilan edildi fakat Fransa'nın eski sömürgelerine geri dönmesiyle yönetim kısa sürdü" (Gürbüz, 2009, ss. 61-63). Vietnam, Fransızlara karşı verdiği bağımsızlık mücadelesini 1954'te kesin olarak kazandı. Fransa ile yapılan Cenevre anlaşmasıyla, kuzey güney olarak ikiye ayrıldı.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen Soğuk Savaş, Amerika'da "komünizmle mücadele" düşüncesiyle rasyonelize edildi. Böylece, sendikal temsilcilere ve sistemin meşruiyetini sorgulayanlara karşı bir baskı aracı olarak işlev gördü. Vietnam'daki iç savaşın Rusya'yı güçlendireceğini düşünen Eisenhower (1954), Fransız Çinhindi'nin⁹ komünistlere geçmesi halinde Güneydoğu Asya'nın geri kalanının da "domino taşları" gibi çok hızlı elden gideceği öngörüsündeki 'Domino Teorisi'ni savundu (Neale, 2003, s. 66). Böylece Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Domino Teorisi ve Amerikan prestijini korumak, Amerikan politikasını belirleyen unsurlar haline geldi. 1960'larda bu iki unsurdan ikincisi ağırlık kazandı¹⁰ (Gürbüz, 2009, s. 116). Kennedy ve Johnson, Kuzey Vietnam'ın bombalanması ve daha fazla asker gönderilmesi için Eisenhower'ın teorisini ileri sürdüler. Kennedy'nin öldürülmesinden sonra beklenmedik biçimde Başkan olan Johnson, popüler olan bir liderden sonra seçilmeden başa geçmesi nedeniyle kendini kabul ettirmek istiyordu. Halkın çoğunluğunun Vietnam Savaşı'nı destekliyor olması Johnson'un Vietnam'a asker göndermesini kolaylaştırdı. Böylece Başkan Johnson, Vietnam Savaşı'nın Amerikan savaşı haline getirilmesine neden oldu. "Kendine olan özgüveni, Amerikan gücüne inancı, meseleleri dar bir çerçevede ele alan ve eleştiriye tahammül etmeyen karakteri, Vietnam çatışmasının gerçek savaşa dönüşmesinde rol oynadı" (Gürbüz, 2009, ss. 117-120).

Amerika'nın gelişmişliği, çok sayıda askerin Vietnam'a gönderilmesine rağmen savaş, 1970'lerin ortalarına kadar sürdü. Böylece Amerika'da büyük bir savaş karşıtlığı ve toplumsal bunalım yaşanmaya başladı. Ocak 1973'te Paris'te, Amerika ve Kuzey Vietnam arasında yapılan antlaşmayla "ABD'nin Vietnam savaşı bitti fakat Kuzey-Güney Vietnam savaşı devam etti. 1975'te kuzeyin güneyi ele geçirmesiyle tamamen sona erdi" (Gürbüz, 2009, ss. 22-30). 1995'teki resmi rakamlara göre savaşta 2 milyon sivil, 1 milyonu geçen kuzey Vietnamlı ve Viet Kong, 200-250 bin ABD askeri hayatını kaybetti (Spector, 2018). Vietnam Savaşı sırasında, ülke içinde savaş karşıtlığının artması ve savaşın sorgulanması, Amerika'nın, daha sonraki dönemlerde, uluslararası politikasını belirledi.

Vietnam Savaşı'nda Araştırmacı Gazetecilik Örnekleri

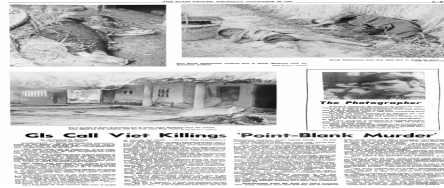
ABD'de sansür, kitle iletişim araçlarının daha hızlı ve daha fazla kişiye ulaştığı dönemlerden itibaren hükümetler tarafından artarak uygulandı. Savaş dönemlerinde, basın özgürlüğünün ulusal güvenlik karşısındaki durumu, sansürün kimin tarafından uygulanacağı ile ilgili sınırlılıkların belirleyicisiydi. "Vietnam Savaşı sırasında ABD yetkilileri, savaşın haklılığı yönünde kamuoyu oluşturabilmek amacıyla haber yapılmasına izin verdi, hatta teşvik etti. Böylece halkın desteğini kazanmayı umdular. Eğer Amerika, savaşı kazanmış olsaydı

⁹ Çinhindi ya da Hindişin olarak adlandırılan bölge Hindistan'ın doğusu ve Çin'in güneyinde, Myanmar Tayland, Malezya yarımadası, Laos, Kamboçya, Singapur ve Vietnam'ı kapsamaktadır. Fransız Çinhindi ise, Fransız sömürge imparatorluğunun Güneydoğu Asya'daki parçasıdır. Kamboçya, Tonkin, Annam ve Koşinşin'i kapsar.

¹⁰ "Büyük bir ekonomik, askeri ve politik güç olan Amerika, dünyanın herhangi bir köşesinde prestijini gölgeleyebilecek bir gelişmeye gerektiğinde güç kullanarak izin vermemeye çalıştı. Amerikan dış politikasında Truman'la beraber başlayan sertlik politikası, Soğuk Savaş politikalarının vazgeçilmez sayıldı. Dış politikada sertleşen ve Amerikan prestijinin ancak sertlik politikalarıyla sürdürülebileceğini öne süren politik duruşlar, Amerikan halkı tarafından kuvvetle desteklendi" (Gürbüz, 2009, s. 116).

“sansürsüz savaş” ABD propagandası için iyi bir kaynak oluşturacaktı” (Atabek, 1995, ss. 188-189). Bu bağlamda CBS kanalında yayınlanan *60 minutes* programı, 60’lı yılların siyasal ve sosyal ikliminde Amerikan halkının olup bitenleri anlama ihtiyacına yanıt verdi. Söz konusu program; Vietnam Savaşı, ABD’nin zenci hakları mücadelesi ve suikastlar yaşadığı bir dönem olan 60’lar ve 70’lerde “haberlin düz enformasyon biçiminde verilme formatını değiştirerek haberi öyküleştirdi” (Şahin, 2012, s. 103). Böylelikle savaşın görünmeyen olaylarının sergilendiği araştırmacı gazetecilik örnekleri, Vietnam Savaşı’nın kaderini belirleyen önemli bir unsur oldu. Bunlardan My Lai’de yaşanan olayın yazılı ve görsel basında yer alması savaşın dönüm noktasını oluşturdu ve kamuoyunun savaş sorgulamasını sağladı.

2.3.2.1.Savaşın Görünmeyen Yüzü: “My Lai Katliamı”

Şekil 29 Çavuş Ronald L. Haeberle fotoğraflarıyla *The Plain Dealer* gazetesinin birinci ve beşinci sayfasında yer alan *My Lai* katliamı haberi, 20 Kasım 1969, (Corrigan, 2017).

My Lai Katliamı (Pinkville Katliamı), 16 Mart 1968’de yaklaşık 504 sivil ve silahsız Vietnamlının, ABD askerleri tarafından My Lai alanında öldürülmesidir. My Lai bölgesi, ABD askerleri tarafından haritada pembe renkte gösterildiği için “Pinkville” olarak adlandırılmıştır. Amerikan askeri birlikleri içinde üç şirketten biri olan Charlie Company, Viet Kong’a ait 48. Taburun imhası için görevlendirildi. Şubat ve Mart aylarında, çok sayıda askerini kaybeden Amerikan birlikleri, bölgede varlığını sürdürmeye çalışmaktaydı. İstihbarat, gerçekte Quang Nai dağlık bölgesinde olan taburun, My Lai bölgesine sığındığını ileri sürdü. 15 Mart 1968’de yüzbaşı Ernest Medina, My Lai’de bulunanların Viet Kong savaşçısı veya sempatizanı olduğunu belirterek askerlere herkesi öldürmelerini, binaları ve çiftlik hayvanlarını yok etmelerini emretti. 16 Mart 1968’de My Lai’ye saldıran Teğmen William Calley liderliğindeki birlik, hiçbir direnişle karşılaşmadıkları halde yakın mesafeden ateş ederek sivilleri öldürdü. Calley, 150 kadar Vietnamlının bir sulama hendeğine sokulmuş olarak öldürülmesini de emretti. Charlie Company’ye bağlı ABD Ordu fotoğrafçısı Çavuş Roland L. Haeberle, mahkumlar, askerler ve yanan kulübeleri görüntüledi. My Lai katliamı, 23 yaşındaki Vietnam gazisi Ronald Ridenhour’un, ABD’ye geri döndüğünde (29 Mart 1969), Başkan Nixon, Arizona Senatörü Demokrat Morris Udall, Savunma Bakanı, 22 kongre üyesi ve Amerikan ordu yetkililerine gönderdiği bir mektupla ortaya çıktı. Gazeteci Seymour Hersh,¹¹ Teğmen William Calley’in hatıralarını izleyerek savaşın en önemli araştırmacı gazetecilik örneğini gerçekleştirdi. İzleyen süreçte, yeni haber ve görüşmeler (Corrigan, 2017; Ray, t.y.) savaşın seyrini değiştirerek kamuoyu oluşmasını sağladı. Kasım 1969’da Haeberle’nin, Cleveland/Ohio’daki evine döndüğünde, savaş alanında çektiği ölü kadın, çocuk, bebeklerin bedenleri ve ölmeden önceki dehşete kapılmış görüntülerini içeren fotoğrafları, bölgedeki yerel yayınlardan olan *The Plain Dealer*’da yayımlandı (Şekil 5). Bu fotoğraflar savaş karşıtı hareketin artmasını sağladı (Corrigan, 2017, Ray, t.y.).

¹¹ Seymour Myron Hersh, 8 Nisan 1937’de Chicago (Illinois)’da doğdu. My Lai Katliamı ve Ebu Gureyb Cezavi Skandalı üzerine araştırmalar yaptı. Chicago Üniversitesi’nde Hukuk Fakültesi’nden ayrıldı. United Press International ve Associated Press’te çalıştı. 1972’de New York Times’da çalışmaya başlayan Hersh, Watergate Skandalı ile ilgili “Paranın Gücü: Nixon Beyaz Sarayı’nda Kissinger” (1983) kitabıyla Ulusal Kitap Eleştirmenleri Ödülü’nü kazandı. 1993’te *The New Yorker* dergisinde düzenli olarak yazıları yayınlanmaya başladı. Makalelerini “Emir Komuta Zinciri 11 Eylül’den Ebu Gureyb’e Uzanan Yol” adlı kitabında topladı (Wallenfeldt, t.y.).

Şekil 30

Vietnam köylülerinin öldürülmeden önceki görüntüleri
5 Aralık 1969 Life Dergisi (Cosgrove, 2013)

Şekil 31

My Lai'de Kurbanların Bedenleri
(Llewellyn, Southey & Thompson, 2016)

Kasım 1969'da *Fort Benning* gazetesi, 75 Vietnamlının öldürüldüğüne ilişkin haber yayınladı. Devam eden süreçte katliam haberleri aralarında *Boston Globe*, *San Fransisco Chronicle* ve *Saint Louis Post-Dispatch* gazetelerinin de bulunduğu 30 gazetede ve *Walter Cronkite ile CBS Evening News* programında yer aldı. 24 Kasım 1969'da CBS News *60 Minutes*¹² programında Mike Wallace, My Lai tanığı ve asker Paul Meadlo ile yapılan röportajı yayınladı. 10-15 erkek, kadın, çocuk ve bebeği öldürdüğünü açıklayan Meadlo, programın moderatörü Mike Wallace'in "bebekleri nasıl vurdunuz" sorusuna karşılık, "emri yerine getirdim, bunu yapmanın doğru olduğunu düşündüm, o zaman beni rahatsız etmedi" şeklinde verdiği cevap kamuoyunda tepki topladı (Brenner, 2010, ss. 16-21).

Hersh'in yazıları *St. Louis Post Dispatch*'te 13, 20 ve 25 Kasım 1969'da yayımlandı. 13 Kasım 1969 tarihli ilk yazısında, My Lai bölgesinin neden "Pinkville" olarak adlandırıldığını açıklayarak konuyla ilgili ordunun yaptığı araştırma üzerinde durdu. Ordunun 16 Mart 1968'deki katliamı kabul etmediğini belirten Hersh, Pinkville bölgesinin, Quang Nai'den yaklaşık 60 km kuzeydoğuda bulunduğunu ve operasyonda ordunun 128 Viet Kong'u öldürdüğünü iddia etmesine rağmen birçok sivilin hayatını kaybettiğine dikkati çekti. Katliamdan sorumlu olan Teğmen Calley'in davasını yakından takip eden Hersh, askerlerin tanıklıklarını haberinde ayrıntılı olarak yazdı. Ordunun açıklamaları ve davadaki kuşku içeren yanıtları, katliamın savaş suçu mahkemelerinden endişe duyan ordu içinde gizlenmiş olduğunu haberinde ifşa etti. 20 Kasım 1969 tarihli yazısında ise, katliamın nasıl yapıldığını ayrıntısıyla anlattı. Hayatta kalanların M-79 bomba atarları¹³ ile vurulduğunu, görevden birkaç gün önce 20 kişinin bir mayın tarlasında yaralanması nedeniyle askerlerin sivillere karşı nefret içinde olduğunu açıkladı. Hersh, operasyona katılan askerlerle yaptığı röportajlar ve Haerberle'nin fotoğrafları ile katliama kamuoyunun dikkatini çekti (bkz. Şekil 7) (*An Atrocity Is Uncovered: November 1969 The My Lai Massacre*, Seymour M. Hersh/St. Louis Post Dispatch, 1969). 25 Kasım 1969 tarihli yazısında Meadlo'nun sivilleri öldürmekten hiçbir rahatsızlık duymadığına ilişkin ifadesini ayrıntısıyla anlattı (*An Atrocity Is Uncovered: November 1969 The My Lai Massacre*, Seymour M. Hersh/St. Louis Post Dispatch, 1969). Ridenhour'un mektuplarına da değinerek bir yanda asker Medina'nın *60 Minutes*'teki röportajı diğer yandan Calley'in davası ve yaptığı röportajlarla olayı açık biçimde görünür kıldı. Tüm bu yayınlar nedeniyle Amerikan yetkilileri katliamı soruşturmak zorunda kaldı ve 25 Kasım'da Teğmen Calley 109 sivil öldürmekle suçlandı (Corrigan, 2017, Ray, t.y.). My Lai ile ilgili yaptığı haberlerden ve bu katliamı örtme çabalarını ortaya çıkarmasından dolayı 1970'de Pulitzer Ödülü alan Hersh'in yazıları, katliamın yaygın biçimde kitleye ulaşmasını sağlayan haberler yapılmasına da neden oldu. Bunlardan

¹² "1968 yılından beri yayınlanan *60 minutes* pek çok ülkede model olarak uygulandı. 1990'lara damgasını vuran *Arena* programı da bazı bakımlardan *60 minutes*'ten etkilenmiştir. *60 minutes* hem sürekliliği hem de kazandığı para ile Amerikan televizyon tarihinin en başarılı programıdır. Program inandırıcılığını meslekte deneyimli, tanınmış muhabirlere dayandırıyor, onların "yıldızlaşmasına" izin veriyordu. Bu muhabirler "kötü" adamları halkın parasını çarçur edenleri gerekirse gizli kameralarla suçüstü kaydediyor, herkesin kafasındaki soruları mülakatlara soruyorlardı" (Şahin, 2012, s. 103).

¹³ 15000 metre uzaklıktaki hedefleri en iyi şekilde vuran en yakın güvenli atış mesafesi olan silah.

biri, Amerika'nın popüler dergisi *Life*'de, 5 Aralık 1969'da, Ron Haeberle'nin fotoğraflarını içeren ve katliamı anlatan bir yazı dizisi olarak yayınladı (Şekil 6-7).

Şekil 32 William Calley
My Lai katliamından dolayı ceza alan tek asker
(Llewellyn, Southey , & Thompson, 2016)

Şekil 33 Hugh Thompson
My Lai'de bulunan pilot
(Llewellyn, Southey , & Thompson, 2016)

ABD askeri komutanlığı katliamdan sonra yaptığı araştırmada, II. Dünya Savaşı'nı izleyen Nürnberg davalarının¹⁴ aksine Charlie Company üyelerinin 16 Mart 1968'de emirleri yerine getirdikleri, görüntülerdeki eylemlerin arama işlemi için rutin olduğu gerekçesiyle savaş suçlarının delili olarak sayılamayacağını belirtti. Fakat bu görüntüler, ABD halkının yürütülen savaşa karşı kuşku duymasına neden oldu. 14 Mart 1970'de, General Wiliam Peers'in liderliğindeki komisyon soruşturmada, My Lai'deki olayların her komuta seviyesindeki asker tarafından karargâhtan gizlendiği sonucuna ulaştı. 14 subay için yapılan suçlamalardan bir subay delil yetersizliği nedeniyle beraat etti. Mart 1971'de, 20'den fazla üyesi olan Amerikan askeri taburundan sadece bir kişi, William Calley, 22 Vietnamlı sivili öldürmekten suçlu bulundu (Ray, t.y.). "My Lai katliamı subayların talimatıyla yapıldı ve yine onlar tarafından üstü örtüldü" (Neale, 2003, s. 127). Bu olay ve devam eden başka haberler nedeniyle Amerikan silahlı kuvvetleri içinde savaş karşıtı hareket etkisini göstermeye başladı. 1968'den itibaren 1971'e kadar olan dönem içinde artan oranda asker savaşmayı reddediyor ya da çatışmaya girmekten kaçınıyordu. 1973'ün başında Amerika, Vietnam'dan tamamen çekilmek zorunda kaldı ve ABD askerinin desteğinden yoksun kalan Güney Vietnam hükümeti 1975'te düştü (Neale, 2003, s. 18). 1976'da My Lai'de bir anıt yapıldı, fotoğraflar ve belgeleri içeren müze açıldı (Ray, t.y.).

Bugün My Lai Katliamı ile ilgili halen haberler yapılmakta, belgeselerde Vietnam Savaşı'nın en önemli olayı olarak tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Amerika yürüttüğü savaşın "hakikat"ine karşı savunma yolları geliştirmiştir. Bunlardan katliamın yıldönümü nedeniyle "50 yıl önce bugün unutulmuş bir kahraman My Lai Katliamını durdurdu"¹⁵, başlıklı haberde de görüldüğü gibi, olaylarda yer alan pilot Hugh Thompson (Şekil 8) kahraman ilân edilmektedir. Olay sırasında bölgeye ulaşan Thompson'un, 504 sivili çoktan öldüren Amerikan askerlerine karşı daha fazla sivilin ölmesini engellediği açıklanmaktadır. Habere göre Thompson, sığınaktaki sivillerle askerler arasında yer alarak askerlere, eğer sivillere ateş açarlarsa ekibiyle karşılık vereceğini söylemiş, üsse geri döndüğünde olayı anlattığı halde durum örtbas edilmiştir. Açılan soruşturma sonucu Thompson, Subay William Calley'in (Şekil 9) duruşmasında tanıklık etmiş, Calley taraftarları Thompson'u kınamıştır. Olaydan yıllar sonra (1998) madalya ile ödüllendirilen 2006 yılında hayatını kaybeden Thompson'un, 3 yaş ve altında 50; 4-7 yaş arasında 69; 8-12 yaş arasında 91 kişiyi (Wiener, 2018) kurtardığı iddia edilmektedir. Görüldüğü gibi Vietnam Savaşı'nın en önemli olayı olan My Lai Katliamı halen tartışılmaktadır.

¹⁴ 20 Kasım 1945'te Nürnberg'de (Almanya), Yahudilerin kitlesel cinayeti ve sivil halka uygulanan şiddetin sorumluları olan Nazi savaş suçluları Uluslararası Askerî Mahkeme'de yargılanmıştır.

¹⁵ Los Angeles Times, 16 Mart 2018 tarihli gazete haberi.

Savaşın Fotoğrafları ve Araştırmacı Gazetecilik

Şekil 34. Şekil 35 Şekil 36 Şekil 37 Şekil 38 Şekil 39 Şekil 40
Faas'ın Vietnam Savaşı fotoğrafları (Khetani, 2012).

Almanya doğumlu foto muhabir Horst Faas (1933-2012), Amerikan haber ajansı Associated Press (AP)'te (1956) çalışmaya başladı. Kongo, Cezayir, Vietnam'da 1961-1970 arasında çektiği fotoğraflarla ün kazandı (Khetani, 2012). 1965'te ilk Pulitzer Ödülünü Vietnam Savaşı ile ilgili fotoğrafı, ikincisini Michel Laurent ile birlikte 1972'de Bangladeş'te çektiği fotoğraflarla aldı. Faas'ın fotoğrafları, savaşın gerçek yüzünü tüm dünyaya gösterdi. Bunlardan bazıları Şekil 10 ve Şekil 11'de görülmektedir:

- Saygon'un 45 mil kuzeydoğusundaki Michelin lastik plantasyonunda Viet Kong'a karşı savaşta öldürülen ABD ve Vietnamlı askerlerin cesetlerini geçerken kokuyu gidermek için yüz maskesi takan Vietnamlı bir çöp taşıyıcısı (Şekil 10).
- Kuzeybatı Saygon'da, bölgedeki Viet Kong güçleri hakkında bilgi toplamaya çalışan, gözleri bağlı bir Viet Kong yakınına arayan tabur (Şekil 11).
- 15 Viet Konglunun cesedini gören ve okuldan eve dönmekte olan çocuklar (Şekil 12).
- ABD Donanmasıyla taşınan Güney Vietnam hükümeti birlikleri (Şekil 13).
- 15 Ağustos 1962: Viet Kong'un kalesi olan Güney Vietnam'ın Quang Nai sahil kasabasında geçit töreninde Güney Vietnam 25. topçu birlikleri (Şekil 14).
- Ocak 1965: Viet Kong saldırısına karşı Güney Vietnamlı birlikler ve pusuda bekleyen ABD askerleri (Şekil 15).
- Mart 1965: Kamboçya sınırı yakınındaki kuzeybatı Saygon'da, Tay Ninh'in 18 mil kuzeyindeki Viet Kong kampına düzenlenen bir saldırıda, Güney Vietnamlı kara birliklerini desteklemek için ağaçlarla çevrili bir savunma hattını makineli tüfeklerle tarayan ABD Ordusu helikopterleri (Şekil 16) (Khetani, 2012).

Şekil 41 Şekil 42 Şekil 43 Şekil 44 Şekil 45 Şekil 46 Şekil 47
Faas'ın Vietnam Savaşı fotoğrafları (Khetani, 2012).

- 29 Mart 1965: Viet Kong kampına düzenlenen saldırıda Güney Vietnamlı kara birliklerinden bir askerin ilerlemesine yardım etmek için ağaçlıklı bölgeyi makineli tüfeklerle tarayan ABD Ordusu helikopterleri (Şekil 17).
- 4 Nisan 1965: Viet Kong'lulara karşı düzenlenen saldırıda çeltik tarlasında gerillalar tarafından düşmanı oyalamak için yakılan saman yığının karşısında Güney Vietnamlı bir piyade (Şekil 18).
- 11 Haziran 1965, Dong Xoai'de savaş sırasında Viet Kong saldırısına cevap vermek için silahıyla hazır bekleyen Yaralı bir Vietnamlı korucu (Şekil 19).
- 1 Ocak 1966: Vietnam'daki Bao Trai bölgesinde, Viet Kong'lu ateşinden korunmak için el bombası taşıyan bir Amerikan paraşütçüsüne bakan iki Güney

Vietnamlı çocuk (Şekil 20).

- 8 Ağustos 1966: Viet Kong'luların açtığı ateş hattında yaralılara yardım etmek için koşan Vietnamlı bir doktor (Şekil 21).
- 30 Kasım 1967: Tıbbi tahliye helikopterinden gelen iniş ışıkları (Şekil 22).
- Nisan 1969: Hue yakınındaki bir toplu mezardan çıkarılan kocasının başında ağlayan Güney Vietnamlı bir kadın (Şekil 23) (Khetani, 2012).

Şekil 48 Vietnamlı köylünün ölü çocuğuyla yardım isteği (Storm, 2014).

Horst Faas, 19 Mart 1964'de Kamboçya yakınlarında Vietnamlı bir köylünün, Güney Vietnam birliklerinden ölü çocuğunun bedenini yardım etmeleri için gösterirken çektiği fotoğrafla, 1965'de Pulitzer Ödülü aldı (Şekil 24).

Şekil 49 "Savaş Cehennemdir" yazılı kaskıyla Amerikan askeri
(The Vietnam War in pictures: the 35th anniversary of the fall of Saigon, t.y.)

18 Haziran 1965'te Faas'ın, 19 yaşındaki Amerikan askeri Larry Wayne Chaffin'in "Savaş cehennemdir" (War is hell) yazılı kaskı ile poz verirken çektiği fotoğraf, Amerika'da savaş karşıtı hareketin sloganına dönüştü (Şekil 25).

Şekil 50 Eddie Adams'ın Viet Kong askeri Nguyen Van Lem'in vurulma anını gösteren fotoğrafları
(Eddie Adams' iconic Vietnam War photo: What happened next, 2018).

Vietnam Savaşı'nın kamuoyu tarafından farklı yüzünü gösteren bir başka foto muhabir Eddie Adams (1933-2004) ise, ABD'nin New Kensington (Pensilvanya) kentinde doğdu. Associated Press (AP) ve Time dergisinde yıllarca çalıştı. 13 farklı savaştan fotoğraflarıyla çok sayıda dergide yer alan Adams, Richard Nixon, George Bush gibi ABD başkanlarını, Papa II. Jean Paul, Deng Xiaoping,¹⁶ Enver Sedat,¹⁷ Fidel Castro ve Mihail Gorbaçov gibi birçok ünlü devlet adamını da fotoğrafladı. Adams, 1978 Robert Capa ve savaş fotoğraflarıyla aldığı üç adet George Polk Memorial Ödülünün yanı sıra 500'e yakın Ödülün de sahibidir (Savaş fotoğrafçısı Eddie Adams öldü, 2004).

¹⁶ Deng Xiaoping (1904-1997), Çinli reformist devlet adamı.

¹⁷ Muhammed Enver Sedat (1918-1981), suikast sonucu öldürülen Mısır'ın ikinci Cumhurbaşkanı.

Şekil 51 Nguyen Van Lem'in vurulma anı (Photojournalism Eddie Adams Gallery, t.y.).

Adams, Vietnam Savaşı'nda bir Viet Kong'lunun infazını gösteren fotoğrafı ile kamuoyunda büyük bir etki yarattı (Şekil 26-27). 31 Ocak 1968 Tet Bayramı'nda (Vietnam yeni yılı), Saygon'daki ABD elçiliğine Viet Kong tarafından saldırı düzenlendi. Amerikan ordusu bayram nedeniyle Vietnamlıların saldırıda olamayacakları yanılsaması içindeydi. 1 Şubat 1968'de Eddie Adams, Saygon sokaklarında Güney Vietnamlı General Nguyen Ngoc Loan'ın bir Viet Kong'luyu infazını fotoğrafladı¹⁸ (Saigon Execution, t.y.). General Loan'ın infazı gerçekleştirdikten hemen sonra yürüyerek yoluna devam ettiğini anlatan Adams, generalin kendisine "onlar bizim çok sayıda insanımızı öldürdüler" ifadesini de olayın tanığı olarak anlattı. Amerika'da savaş karşıtı hareketin sembolü haline gelen bu fotoğraf, Vietnam'daki zalimliğin simgesi oldu (Bkz. Şekil 27) ve Adams'a mesleki şöhretini, 1969'da Pulitzer Ödülünü kazandı. Dünyada birçok basın kuruluşu tarafından birinci sayfadan verilen bu fotoğraf, Vietnam'da neler olduğuna dair ABD kamuoyunda da tartışmaların yapılmasına yol açtı.

“Acının” Fotoğrafı: “Napalm Kızı” ve “Agent Orange”

Vietnam Savaşı sırasında ABD, 12 Ocak 1962'de, Viet Kong'luların kullandıkları yol ve alanlarda ilerlemesini engellemek için modern teknolojik yöntemlerle “Ranch Hand” adı verilen bir operasyon başlattı. Bu operasyon kapsamında bölge halkı ve Viet Kong'luların gıdaya erişimini engellemek, yerini tespit etmek için bitki örtüsünü yok etmek amacıyla yaklaşık 19 milyon galon “agent orange” olarak bilinen herbisid (bitki öldürücü), 1962-1971 yılları arasında Vietnam'da kullanıldı. Muhafaza edildikleri galonların turuncu renkte olmasından dolayı bu ismi alan madde, ekolojik bölgeye geniş biçimde zarar verdiği gibi, kanser ve anomalili bebeklerin doğmasına da neden oldu (Vietnam War 1962 Operation Ranch Hand initiated, t.y.). Benzer biçimde ABD, sivil halkı doğrudan etkileyen bir başka silah olan napalm bombasını da Vietnam'da kullandı.

Şekil 52 “Napalm Girl” (Preston, 2007).

II. Dünya Savaşı'nda Japonlara karşı, savaş sonrasında Kore'de de kullanılan napalm bombası, sadece yakan bir bomba değildir. Havadaki oksijeni emer, duman, gaz ve ısı meydana getirir. Kapalı bir bölgede bıraktığı karbonmonoksit nedeniyle havasızlıktan ölümlere yol açar. 200 litrelik napalm 1000-2000 derecelik ısı ve çok miktarda karbonmonoksit yayar ve 60-80 metre karelik bölgede ani ölümlere neden olur. Derisinin en fazla yüzde 20'si yanmış olan bir kişi, ancak tıbbi müdahaleyle kurtulur. Amerika, Vietnam'da tehlikeli boyutlarda napalm ve toksik madde kullandı (Ataöv, 1967b, ss. 329-330). ABD Ordusu'nun Vietnam Savaşı boyunca yoğun olarak napalm kullanmasının dünya çapında konuşulmasını sağlayan, medyada yer alan görüntü ve fotoğraflardır. Foto muhabir Nick Ut'un 8 Haziran 1972'de Vietnam'da bir köye atılan napalm bombasından yanarak, acı içerisinde çıplak halde koşan 9

¹⁸ Eddie Adams bu fotoğrafla 1969'da Pulitzer Ödülü kazandı

yaşındaki kız çocuğunu gösteren fotoğrafı (Napalm Girl), bombanın etkisini gözler önüne sermiş (Şekil 28) ve bu kare savaşın sembolü haline gelmiştir.

Vietnamlı savaş fotoğrafçısı Nick Ut (Huynh Cong Ut), 1966'da AP'te Vietnam Savaşı sonrası Tokyo ve 1977'te Los Angeles'te çalıştı. 8 Haziran 1972'de napalm bombası atılan köyde, Trang Bang 1 nolu karayolunda, bağırarak koşan Kin Phuc'un fotoğrafı ile 1973 yılında Pulitzer Ödülü, World Press Fotoğraf Ödülü, George Polk Ödülü ve Overseas Press Club Ödülünü kazandı (Nick Ut, t.y.). Phan Thi Kim Phuc adlı kız çocuğunun, köyüne atılan dört bombanın etkisiyle vücudu ciddi derecede yandı (bkz Şekil 28). ABD Ordusu ve yönetimi, bu bombaların Güney Vietnam'daki köye yanlışlıkla atıldığını açıkladı. Olaydan sonra orduların gerçeği çarpıtmalarına ilişkin bir terim olarak "Kaza ile atılan napalm" ifadesi kullanılmaya başlandı (Hariman ve Lucaites, 2003). Kim Phuc'un başına gelenler aslında Vietnam'da birçok çocuğun başına gelenlerden sadece biriydi. Bu bombanın Kore'de de çokça kullanılmasına rağmen Vietnam'la birlikte bilinir hale gelmesi, Nick Ut'un fotoğrafı sayesinde oldu. Bu fotoğraf ile ABD'de savaş karşıtı harekete destek arttı ve Vietnam Savaşı'nın sürdürülmemesine yönelik halkın taleplerine ve tepkisine yol açtı.

Napalm bombası sadece insanlar üzerinde değil çevreye de zarar vermektedir. Diğer yandan "yarattığı psikolojik etki nedeniyle de savaşta kullanılmaktadır. Vietnam'daki küçük kızın napalm etkisine maruz kalmasının hemen ardından, yanmış vücudu ve dehşete düşmüş görüntüsü ile fotoğraflanmış olması savaşa duyulan tepkiyi arttırmıştır" (Değirmencioğlu, 2010, ss. 55-62). Napalm ve "Agent Orange"nin kitleyi anında ve etkili biçimde tesiri altına aldığı görülmektedir. Bu nedenle ABD'nin Vietnam Savaşı sırasında jenosit (soykırım) uyguladığına yönelik tartışmalar yapılmıştır. Bu konuda "20-30 Kasım 1967'de Kopenhag'da toplanan Savaş Suçları Mahkemesi, uzmanlar, gözlemciler, savaş mağdurları ve eski Amerikan Silahlı Kuvvetler mensuplarını dinleyerek 1 Aralık 1967'de Vietnam'da jenosit¹⁹ suçunun işlenmekte olduğuna dair kararını açıklamıştır" (Ataöv, 1967b, s. 319). Görüldüğü gibi ABD'nin savaş sırasında kullandığı kimyasal silahların etkisi ancak gazetecilik pratikleriyle ortaya çıkmış ve haber fotoğraflarıyla da görünür olmuştur.

New York Times ve Pentagon Belgeleri

Vietnam Savaşı'nın nasıl yürütüldüğünü gösteren bir başka araştırmacı gazetecilik örneği, devlet görevlisi Daniel Ellsberg'in açıklamalarıyla ortaya çıkan ve ulusal basın tarafından yayınlanan 'Pentagon Belgeleri'nin ifşa edilmesidir. Chicago'da doğan Daniel Ellsberg (1931), Harvard Üniversitesi'nde lisans (1952) ve doktora (1959) dereceleri aldı. Amerikan Deniz Kuvvetleri'nde çalıştı. Savunma Bakanlığı ve Beyaz Saray danışmanı oldu. 1961'de Genel Sekreter Robert McNamara'nın Genelkurmay Başkanlığı'nda nükleer savaşın operasyonel planları hakkında rehberlik yaptı. 1962'de Küba Füze Krizi'nde Ulusal Güvenlik Konseyi Yürütme Komitesi'ne (EXCOM) rapor veren üç çalışma grubundan ikisinin üyesiydi. Ellsberg 1964'te, Vietnam'da savaşın tırmanmasından sonra, Savunma Bakan Yardımcısı John McNaughton'un özel asistanı oldu. 1967'de RAND Corporation'a geri döndü. Ellsberg, 1945-68 yılları arasında Vietnam'da yapılan ve daha sonra Pentagon Belgeleri olarak bilinen McNamara Raporu'nda çalıştı. 1969'da 7 bin sayfalık belgeleri Senato Dış İlişkiler Komitesi'ne verdi. 1971'de *New York Times*, *Washington Post* ve 17 diğer gazeteye sızdırdığı belgeler nedeniyle 1973'te görevden alındı. (Daniel Ellsberg, t.y). *New York Times*, "Pentagon Belgeleri"

¹⁹ "Jenosit 1948 Andlaşmasında sayılan beş kategori fiili içine alan uluslararası hukukun öngördüğü bir suçtur. Savaş Suçları Uluslararası Mahkemesi, Kopenhag oturumunda Amerika Birleşik Devletleri'nin işkenceler, ölüm kampları, gazlar, napalm gibi bombalarla Vietnam ulusunu kasten yok etmek istediği jenosit suçu işlediği kanısına varmıştır. Mahkeme olay yerine gönderdiği araştırma komisyonlarıyla bilgi toplamış, Amerikan saldırısı kurbanlarının temsilcilerini ve diğer tanıkları dinlemiş ve Amerikalılarla ücretli askerlerinin işledikleri suçların jenosit suçu olduğuna karar vermiştir" (Ataöv, 1967b, s. 333).

skandalını Haziran 1971'de yayınlamaya başladı. Belgeler, ABD liderlerinin uluslararası anlaşmaları gözardı ederek Güney Vietnam'ı manipüle ettiği, halka yalan söylediğini ortaya koyuyordu (aktaran Quenaud, 2010: 90).

New York Times gazetesi belgelerden, Başkan Johnson'un halka ve Kongre'ye sistemli olarak gerçek dışı bilgiler verdiğinin anlaşıldığını yazdı. Belgeler, Güney Vietnam'ın ayrı bir devlet olarak ortaya çıkarılmasının Amerika'nın eseri olduğunu ve Başkan Eisenhower'ın, Ngo Dinh Diem'in devlet başkanlığına seçilmesini sağladığını, daha sonra yönetiminden memnun kalmadığı Diem'e karşı 1963 yılında yapılan askeri darbenin de arkasında olduğunu ortaya koymaktaydı. *New York Times*, Amerika'nın darbeyi yapan generallerle önceden iş birliği içinde olduğunu ve darbeden sonra onları desteklediğini yazdı. 18 Haziran 1971'de *Washington Post*, daha sonra 15 gazete de 'Pentagon Belgeleri'ni yayınlamaya başladı. Savcının yayınları durdurma istemi karşısında Federal Mahkeme, belgelerin yayınlanmasının engellenemeyeceği yönünde karar aldı. 4 Mayıs 2011'de belgeler üzerindeki gizlilik kaldırıldı ve 7 bin sayfalık 'Pentagon Belgeleri'nin tümü devletin kütüphanelerinde, halkın bilgisine sunuldu (Öymen, t.y.).

Görüldüğü gibi ABD'nin Vietnam Savaşı, yine Amerikan gazetecilerinin görüntüleri ve araştırmacı gazetecilik örnekleriyle görünür oldu. Yaklaşık 30 yıllık savaşın son 10 yılını kapsayan süreçte savaşın yürütülme biçimini anlatan görüntü ve haberlerle, araştırmacı gazetecilik örnekleriyle üstü örtülen gerçeklerin bir kısmı ortaya çıkmıştır. 'Pentagon Belgeleri'nde de görüldüğü gibi bu dönemle ilgili halen gizlenen bilgiler söz konusudur.

Araştırmacı Gazeteciliğin Vietnam Savaşı'na Etkisi: Değişen ABD Politikası

Vietnam Savaşı'nda yürütülen araştırmacı gazetecilik pratikleriyle ABD halkına, savaşın gerçek kanlı yüzü gösterildi. Savaşın uzun sürmesi, asker ölümleri, ırkçılık gibi nedenlerle artan savaş karşıtı hareket, araştırmacı gazetecilerin savaşın görüntülerini de içeren anlatımlarıyla güç kazandı. ABD yönetimi, aslında savaşın haklı gerekçelerini göstermek adına medyanın savaş alanından yayın yapmasını isteyen, savaş yanlısı propaganda amaçlı bir politikayı hedeflemişti. Fakat savaşın çok uzun sürmesi, uygulamalardaki yanlışlıklar, dönemin siyasal, tarihsel ve sosyolojik özellikleri, istenenden farklı bir etkinin ortaya çıkmasına, savaş karşıtı hareketin güç kazanması ve gösterilerin başlamasına neden oldu. 1965'e kadar yazılı basın aracılığıyla izlenen savaş, daha sonraki yıllarda fotoğraflar ve yapılan haberlerle görünür oldu.

Konu ile ilgili incelenen Pentagon belgeleri ve 100'den fazla Vietnam gazisi ile yapılan görüşmeler sonucu Amerikalıların, Vietnam'da sistematik olarak sivilleri öldürdüğü sonucuna ulaşıldı (Wiener, 2018). Televizyonun görsel etkisiyle birleşen araştırmacı gazetecilik örnekleri, savaş karşıtlığının artmasını sağladı. Bir başka deyişle yazılı ve görsel basında Vietnam Savaşı'nın görünür hale gelmesi, savaşın sorgulanmasını ve eleştirilmesini beraberinde getirdi. "15-16 Ekim'de, New York'ta 25 bin San Fransisco'da 15 bin toplam 100 bin öğrenci gösteri yaptı". Savaş karşıtı hareket sosyal, insan hakları, ideolojik veya politik özellikler göstermekte ve ırkçılığa karşı medeni haklar hareketi gibi diğer sivil toplum eylemleri de savaş karşıtı harekete eklenmekteydi. Bunlardan Martin Luther King, 4 Nisan 1967'de savaş karşıtlığını açıkladığı konuşmasını yaptı. 4 Mayıs 1970'de muhafazakar bir bölge olan Ohio'da, Kent State Üniversitesi'nde üç bin kişilik bir grup, Nixon'un Kamboçya işgaline karşı gösteri yaptı. Valinin gönderdiği ulusal muhafızlara öğrencilerin taş atmasıyla başlayan çatışma sonucu Alison Krause (19), Jeffrey Miller (20), Susan Scheuer (20), ve William Schroder (19) adlı öğrenciler hayatını kaybetti. Bu durumu protesto eden gösteriler yapıldı ve savaş karşıtı harekete destek daha da arttı. Ülke içindeki yaşanan karışıklıkla beraber ABD'nin Vietnam'daki yenilgisi günümüze kadar yansıyan izler bıraktı. Alternatif başka sivil toplum hareketleri ortaya çıktı. Amerikan toplumunun Vietnam Savaşı sonrası, savaşa karşı duyduğu

tepkiyi tanımlamak için kullanılan “Vietnam Sendromu” halen, ABD politikalarının belirleyicisi olmaktadır.

Araştırmacı Gazetecilikte Dönüm Noktası ‘Watergate Skandalı’

17 Haziran 1972’de Demokrat Parti adayı George McGovern’ın seçim kampanyasını yürüttüğü ABD’nin başkenti Washington D.C.’de bulunan otel ve iş merkezi Watergate binasında, Başkan Richard Nixon’ın istihbarat elemanları tarafından görevlendirilen beş kişi yasa dışı dinleme araçlarıyla yakalandı. Soruşturmada bu kişilerin Beyaz Saray’la bağlantıları örtbas edilmek istendi. Olayla ilgili 70 kişi yetkilerini kötüye kullanmaktan hüküm giydi. Başkan Nixon, görevdeyken işlediği suçlar nedeniyle mahkûm olmamak için istifa eden ilk başkan oldu (Şahin, 2012, ss. 112-115). Nixon, yardımcılarını aracılığıyla sorgulamayı yürüten FBI’ya, skandalı örtbas etmeleri için yalan söylemelerini istedi ve bu durum ses kayıtlarında ortaya çıktı (Watergate Skandalının 40. Yıldönümü, 2014). *Washington Post*’un muhabirleri Bob Woodward ve Carl Bernstein, Başkanın bu skandaldaki rolünü belgeleyen iki gazeteci idi. “Deep Throat” (Derin Gırtlak) lakaplı haber kaynakları sayesinde ortaya çıkardıkları olayı gazetelerinde yayınladılar. Gizli bilgileri doğrudan açıklamayan haber kaynağı²⁰, “doğru, yanlış veya parayı izle” ifadeleriyle gazetecileri yönlendiriyordu (İşte Gizemli Muhbirin Öyküsü, 2005). Woodward ve Bernstein, somut bir veriden değil, “söylentilerden hatta kişinin aklına takılan bazı sorulardan hareket ederek araştırmayı başlattılar. Akla gelebilecek her türlü olasılığı somut bir veri gibi araştırdılar. Sanılan bazı gerçeklerin nasıl bir yöntemle gün ışığına çıkarılabileceğinin örneğini verdiler ve araştırmacı gazeteciliğin eğitsel okulunu kurdular”(Turhan, 2007, s. 108). Bu skandalla ilgili yürütülen gazetecilik pratikleri, araştırmacı gazetecilik pratiklerine rehberlik etti. Şahin, Watergate Skandalı’nın haber yapılmasında ve haberin yayınlanmasından sonra, *Washington Post* gazetesinin Amerikan ulusal basınındaki yerini şöyle betimlemektedir:

Washington Post’un Watergate haberlerinin yükünü sırtında taşıyabilmesi pek çok medya gözlemcisi için şaşırtıcı olmuştu. İki açıdan: Birincisi *Washington Post*, Watergate’e kadar ülkenin birinci sınıf haber gazetelerinden biri sayılmıyordu, örneğin Vietnam savaşıyla ilgili gizli belgeleri içeren “Pentagon Papers” olayında ve diğer soruşturmacı haber örneklerinde hep *New York Times*’in gerisinde kalmıştı. Ulusal dağıtımı olan bir gazete değildi, daha çok Amerikan başkentinin yerel gazetesi olarak görülüyordu. *Washington Post*’u yayınlayan aile ABD’nin köklü ailelerinden biriydi, çeşitli ekonomik ve sosyal ilişkilerle ülkenin seçkinlerine bu arada siyasi eliteye çok yakındı, daha doğrusu onların bir parçasıydı. Federal hükümetten FCC’den ruhsatlı televizyon istasyonları da olduğu için en azından yayın ruhsatının yenilenmesinde sorun yaşayabilirdi. Vergi kayıtlarının mercek altına alındığı söylentileri de çıkmıştı. Yani bu haberlerin yapılabilmesi o iki muhabirin çabaları kadar gazete sahibesinin ve genel yayın yönetmeninin cesareti ve omurgalılığı sayesinde gerçekleşti (Şahin, 2012, s. 114).

Başkan Nixon, *Washington Post*’ta yayınlanan haberden²¹ sonra, 9 Ağustos 1974’te istifa etmek zorunda kaldı. Watergate Skandalı’nda görevlerini kötüye kullandıkları için Nixon’un yardımcılarında birkaçı hapse mahkûm edildi. Başkan Ford, herhangi bir suçtan ceza

²⁰ Bu kaynak hem gazeteci hem yayın yönetmeni tarafından tüm ısrarlara rağmen açıklanmadı. 2005’de *Vanity Fair* dergisine konuşan FBI’da eski başkan yardımcısı Mark Felt, “derin gırtlak”ın kendisi olduğunu ve Nixon’a kızgın olduğundan gazetecilere bilgi verdiğini açıkladı (İşte Gizemli Muhbirin Öyküsü, 2005).

²¹ “FBI ve CIA telefon dinleme, gözetleme, tehdit gibi unsurlarla Bernstein, Woodward, *Washington Post*’u ve sahibesini tehdit ettiler. *Washington Post*, Kennedy ailesine ve liberallere daha yakındı. Nixon ile basın arasındaki kökleri eskilere giden bir kavga vardı. Bu çatışmanın Washington eliti ile taşra arasında olduğu bile söylenebilir. Nixon ve arkadaşları *Washington Post*’ta çıkan Watergate haberlerini sürekli olarak Demokrat Parti ve Kennedy yandaşlığı olarak göstermeye çalıştılar” (Şahin, 2012, s. 113).

almaması için 1976 seçimlerinden önce, başkanlık yetkisini kullanarak Nixon'u affetti. Ancak bu af, Ford'un başkan seçilememesine ve seçimi Demokrat Parti'den Jimmy Carter'in kazanmasına sebep oldu. Watergate Skandalı, seçim kampanyalarının finansmanlarının Kongre tarafından gözden geçirilip, reform yapılmasında da etkili rol oynadı. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin aldığı tartışmalı karar nedeniyle bazı reformlar kaldırıldı. Watergate, aynı zamanda siyasi partilerin bölünmesine ve giderek daha da kutuplaşmasına öncülük etti (Watergate Skandalının 40. Yıldönümü, 2014). Watergate'in sağladığı en önemli kamu yararı yozlaşan sistemin meşruiyetini tekrar kazanmasına yardımcı olmasıdır. Nixon'un uygulamalarına duyulan tepkiler, siyasi etik taleplerin ortaya çıkmasına neden oldu ve basın bu konuda yayın yapmasını sağladı. "Ülkenin en yüksek makamında oturan kişinin bile hukukun üzerinde olamayacağı ve hesap sorulabileceği kanıtlandı., Gazetecilik açısından soruşturmacı-araştırmacı haberciliği ABD'de mesleğin en gözde alanı haline getirdi. Küçük gazeteler bile yeni skandallar arayan muhabirlerle doldu" (Şahin, 2012, ss. 118-120).

"ABD Başkanı Roosevelt'in ifadesiyle 'muckraker'larla yükselişe geçen ardından bir sessizlik dönemi geçiren araştırmacı gazetecilik geleneği 1970'li yılların başında *Washington Post* gazetesinin Watergate Skandalı'nda ortaya çıkan habercilik anlayışı bilgi edinme özgürlüğü üzerine yapılan yasal düzenlemelerle birlikte daha da güçlenmiştir" (Değirmencioğlu, 2014, s. 88). Fakat bunun karşısında yer alan bir görüş de "Ford yönetimi sırasında gazete, dergi ve televizyon haberleri incelendiğinde ulusal basının kendini sansür eden biçimde iktidar yanlısı tutum sergilediğini" (aktaran Mutlu , 1995, s. 45) savunmakta ve sanıldığı aksine bir özgürlük ortamının oluşmadığını da değerlendirmektedir. Bu bağlamda Watergate Skandalı, üzerinden 40 yıldan fazla zaman geçmesine rağmen tartışılmaya devam etmekte, günümüzde Başkan Donald Trump'ın Nixon'un durumuna benzeyen bir kaderle karşı karşıya kalacağına ilişkin yorumlarla gündemde yer almakta, gazetecilikteki önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Cinayet Dosyaları (The Homicide Files)

Philadelphia'da Afroamerikalı vatandaşlara yönelik sürdürülen polis şiddeti, *Philadelphia Inquirer* gazetesinde Jonathan Neumann ve William K. Marimow tarafından hazırlanan "The Homicide Files" (Cinayet Dosyaları) yazı dizisiyle 24-27 Nisan 1977 tarihleri arasında yayınlandı. 400 cinayeti araştıran Neumann ve Marimow, Pulitzer Ödülü aldılar. Polisin söz konusu şiddet olaylarından biri 23 yaşındaki Afroamerikalı William Cradle adındaki gencin dövülmesiydi. Halkın da tanık olduğu bu darp olayına benzer çok sayıda şiddet eylemi söz konusuydu (Lescaze, 1977). Neumann ve Marimow, araştırmada saldırılar, şahitlikler, hastane kayıtlarını inceleyerek polisin yürüttüğü şiddeti ortaya çıkardılar. Yargıçların bu saldırıları "şiddet" olarak değerlendirmedikleri ve bir soruşturma prosedürü olarak meşrulaştırdıklarını gördüler. Polis şiddeti, siyahların yaşadıkları sokaklarda veya evlerde sürdürülmekteydi. Neumann ve Marimow'un 24 Nisan'daki ilk haberi "At The Roundhouse: How Detectives Compel Murder 'Confessions'" (Roundhouse'ta: Dedektifler Cinayeti Nasıl "İtiraf" Ettiriyor) başlığı ile yayınlandı. Düzenli olarak polisin şiddet yarattığını ve hastane kayıtlarından elde ettikleri verileri, istatikselsel olarak şiddetin boyutunu gözler önüne serecek biçimde haberleştirdiler. Araştırmalarında polislerin, uyguladıkları şiddeti meşrulaştıran açıklamalar yaptıklarını da gördüler. Ailelerin fotoğraflarının da olduğu "How Police Harassed A Family" (Polis Bir Aileyi Nasıl Taciz Etti) başlığıyla yayınlanan haberde, kurbanların evlerinde nasıl darp edildiklerini anlattılar. Konuyla ilgili Belediye Başkanı L. Rizzo görüşmeyi reddetmiş ve eski polis şefi ve diğer polislerin görüşmesini de yasaklamıştı. Michael Pakenham "Homicide in Philadelphia: A Cry for Federal Action" (Philadelphia'da Cinayet: Federal Eylem İçin Bir Sesleniş) başlıklı yazısıyla Neumann ve Marimow'a araştırmalarında editöryal destek verdi (Harris, 2007, ss. 251-253). Columbia Üniversitesi araştırmacıları, "The Homicide Files"

(Cinayet Dosyaları)'ın Amerika'daki etkisini özetle şöyle değerlendirmiştir: Araştırma henüz yayınlanmadan önce (Mart 1977), Pennsylvania yüksek mahkemesi, polisin 24 saate kadar uzayabilen ifade alma süresini altı saate indirdi. Sürenin başlangıcı da kişinin tutuklandığı an olarak belirlendi. İlerleyen günlerde okuyucular söz konusu olayı geliştirecek bilgiler sağlayarak araştırmaya katkı sağladılar. Başkan Carter döneminde, Savcı David Marston ve 5 polis görevden alındı ve 15 polis yargılandı. Araştırmanın yayınlanmasından üç yıl sonra Belediye başkanı Rizzo seçimleri kazanamadı. Bölgenin Demokrat Parti adayı Firztpatrick önseçimi kaybederken rakibi Edward G. Rendell, polislerin usulsüz sorgulamasıyla mücadele edeceği sözü vererek önseçimi ve asıl seçimi kazandı. Philadelphia eyalet yönetimi, 1977 sonbaharında polisin yasa ihlallerine karşı toplantılar düzenledi. İşkenceler azaldı.1979'da Amerikan İnsan Hakları Komisyonu, polisin yasa ihlalleri hakkında araştırma yaptı ve Philadelphia çapında toplantılar düzenledi (aktaran Turhan, 2007, ss. 65-67). 'Cinayet Dosyaları', ABD'nin yüzyıldan fazla süredir karşı karşıya olduğu, görmezden geldiği ve dokunmaktan korktuğu sosyal probleminin konuşulmasını sağladı.

SONUÇ: GELECEK İÇİN ARAŞTIRMACI GAZETECİLİK

Tarih boyunca süregiden siyasal ve sosyal gelişmeler, araştırmacı gazeteciliğin toplumsal olarak talep edilmesini de beraberinde getirmiştir. Bu gelişim ABD'de, 1760-1770 Amerikan Devrimi öncesinde ve 1900-1912 sırasında, 1960-1970'lerde Vietnam ve Watergate olaylarının yaşandığı dönemlerde olmuştur. Bunun en önemli nedeni, baskı, sömürgecilik, Sanayi devrimi, savaş ve siyasal skandallar nedeniyle kamunun araştırmacı gazeteciliği talep etmesinden kaynaklanmaktadır. Yeni teknolojiler de bu arzı arttıran unsurlardandır. Araştırmacı gazeteciliğin 'karanlık çağı' 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl ortalarıdır. Bunun nedenleri ise; talebin artışı fakat arzın düşmesi, popülist ve 'New Deal' politikalarla statükocu yapının daha az gazetecilik rekabetinin yaşanmasına sebep olması; yeni teknoloji, kablolu televizyon, ve internetin halkın talep ettiği için çok daha fazla sözde "muckraker"lar yaratması olarak sıralanabilir. Böylece 1830'larda "penny press" olarak ifade edilen sansasyonel gazetecilik pratikleri ortaya çıkmıştır (Feldstein, 2006). Araştırmacı gazeteciliğin 70'lerde yükseliş göstermesinin nedeni, 1966'da FOIA (Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası)'nın kabul edilmesiyle gazetecilerin, belgeye dayalı haber yapmalarının kolaylaşmasıdır. Bu durum, My Lai katliamı ve Watergate skandalının ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur.

Bu çalışmada görüldüğü gibi ABD, Soğuk Savaş sırasında sürdürülen sıcak savaşın başat aktörü olmuştur. Amerika'nın Vietnam'daki Savaşı nasıl yürüttüğünü ortaya çıkaran araştırmacı gazetecilik örnekleri, daha sonraki sıcak savaşlarında hükümetin benzer halk tepkisiyle karşılaşmamak için kendi askerlerini mümkün olduğunca göndermediği ve günümüzde yürüttüğü savaş bağlamında değerlendirildiğinde, savaş bölgesindeki yerel güçleri kullanan bir politika sürdürdüğünü göstermektedir. Araştırmacı gazetecilik, Vietnam Savaşı özelinde ABD yurttaşının ve tüm dünyanın, savaşın gizlenen yüzünün en azından bir bölümünü görmesini ve savaşın durdurulmasını sağlamıştır. Günümüzde de uluslararası konjonktürün belirleyicisi olan Amerika Birleşik Devletleri, halen süregiden savaşların da temel aktörü konumundadır. Dolayısıyla araştırmacı gazetecilik, olup bitenleri sorgulayabilen yurttaşlık için gereklidir.

Theodore Roosevelt'in "muckrake" kavramından bu yana gazetecilik pratikleri güçlü birey ve kurumların yaratılması yönünde gelişme göstermiştir. Yeni iletişim teknolojilerinin yarattığı yeni bilgiye ulaşma yöntemleriyle araştırmacı gazetecilik pratiklerinin de değiş(tiş)iyme devam edeceği görülmektedir. "Veri Gazeteciliği" olarak ortaya çıkan yeni gazetecilik türü bu gelişim ve değişmeye örnek olarak gösterilebilir. Araştırmacı gazetecilik bu yeni yaklaşımlardan beslenmelidir. Demokratik toplum ve katılımcı yurttaşlık için üstü örtülen gerçeklerin açığa çıkarılması ve yurttaşın enformasyona ulaşması gerekmektedir. Bu hedefe ulaşabilmek ancak

yeni gelişen teknolojik olanaklardan faydalanan, basın özgürlüğünü sağlayan yasal olanakların sağlandığı ve siyasal, sosyal güvence içinde mesleğini yürütebilen gazetecilerin araştırmacı gazetecilik pratikleri ile mümkündür.

KAYNAKLAR

- Akçalı, S. (1998). *Türkiye'de Araştırmacı Gazetecilik ve Sorunları*. Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı. 03 22, 2018 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı
- An Atrocity Is Uncovered: November 1969 The My Lai Massacre, Seymour M. Hersh/St. Louis Post Dispatch. (1969, December 13). *Candide's Notebooks*. 03 13, 2018 tarihinde <http://pierretristam.com/Bobst/library/wf-200.htm> adresinden alındı
- Atabek, N. (1995). Savaş ve Medya: ABD'nin Vietnam ve Körfez Savaşlarındaki Medya Politikaları. *Kurgu Dergisi*(13), 185-201. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/1169> adresinden alındı
- Ataöv, T. (1967a). 1898 İspanyol-Amerikan Savaşı ve Sonuçları. *Ankara Üniversitesi DBF Dergisi*, 22(2), s. 237-284. 03 27, 2018 tarihinde <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/view/5000054602> adresinden alındı
- Ataöv, T. (1967b). Savaş Suçları Uluslararası Mahkeme. *Anakara Üniversitesi SBF Dergisi*, 22(1), s. 319-333. 03 12, 2018 tarihinde <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/view/5000054617/5000051928> adresinden alındı
- Berton, J. (2004). *Josepf Pulitzer Modern Gazeteciliği Yaratan Adam*. (K. Topuz, Çev.) İstanbul: Remzi .
- Black, P. C. (2001, February). Ida B. Wells: A Courageous Voice for Civil Rights. *Mississippi History Now*. 03 18, 2018 tarihinde <http://www.mshistorynow.mdah.ms.gov/articles/49/ida-b-wells-a-courageous-voice-for-civil-rights> adresinden alındı
- Brenner, S. (Fall 2010). "I Am a Bit Sickened": Examining Archetypes of Congressional War Crimes Oversight after My Lai and Abu Ghraib. *Military Law Review*(205), 1-94. 03 08, 2018 tarihinde https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/205-fall-2010.pdf adresinden alındı
- Cohen, P. C. (Summer 1990). The Helen Jewett Murder: Violence, Gender, and Sexual Licentiousness in Antebellum America. *NWSA Journal*, 374-389. 03 07, 2018 tarihinde <http://docshare01.docshare.tips/files/2833/28332463.pdf> adresinden alındı
- Corrigan, J. E. (2017, September 21). Plain Dealer exclusive in 1969: My Lai massacre photos by Ronald Haeberle. *The Plain Dealer*. 03 13, 2018 tarihinde http://www.cleveland.com/plain-dealer-library/index.ssf/2009/11/plain_dealer_exclusive_my_lai_massacre_photos_by_ronald_haeberle.html adresinden alındı
- Cosgrove, B. (2013, March 13). American Atrocity: Remembering My Lai. *Time/Life*. 03 13, 2018 tarihinde <http://time.com/3739572/american-atrocity-remembering-my-lai/> adresinden alındı
- Daniel Ellsberg. (t.y). 03 12, 2018 tarihinde <http://www.ellsberg.net:> <http://www.ellsberg.net/bio/> adresinden alındı

- Değirmencioğlu, G. (2014). *Araştırmacı Gazetecilik*. Kocaeli: Volga .
- Değirmencioğlu, S. (2010). Napalm düştüğü yeri yakar: Psikoloji kimin yanında? *Eleştirel Psikoloji Bülteni*, 3-4, s. 46-66. 03 12, 2018 tarihinde https://www.researchgate.net/profile/Serdar_Degirmencioğlu/publication/232221211_Napalm_Dustugu_Yeri_Yakar_Psikoloji_Kimin_Yaninda/links/0fcfd5079af7e2e477000000/Napalm-Duestuegue-Yeri-Yakar-Psikoloji-Kimin-Yaninda.pdf adresinden alındı
- Eddie Adams' iconic Vietnam War photo: What happened next. (2018, January 29). *BBC News*. 03 12, 2018 tarihinde <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-42864421> adresinden alındı
- Feldstein, M. (2006, Spring). A Muckraking Model Investigative Reporting Cycles in American History. *The Harvard International Journal of Press and Politics*(2), s. 105-120. doi:<https://doi.org/10.1177/1081180X06286780>
- Granger Historical Picture Archive Teapot Dome*. (t.y.). 04 02, 2018 tarihinde Granger Historical Picture Archive: <https://www.granger.com/results.asp?search=1&screenwidth=1424&tnresize=200&pxperpage=40&searchtxtkeys=teapot%20dome&lastsearchtxtkeys=Teapot%20Dome&Istoriens=132> adresinden alındı
- Gürbüz, M. (2009). *Soğuk Savaşın Kaynama Noktası Vietnam Savaşı ve Amerika Birleşik Devletleri*. Ankara: Lotus .
- Hariman, R., & Lucaties, J. L. (2003, March). Public Identity and Collective Memory in U.S. Iconic Photography: The Image of "Accidental Napalm". *Critical Studies in Media Communications*, 20(1), s. 35-66.
- Harris, C. (2016, 25 March). *Teapot Dome, the U.S. Marines and a President's Reputation*. 04 02, 2018 tarihinde WyoHistory.org: <https://www.wyohistory.org/encyclopedia/teapot-dome-us-marines-and-presidents-reputation> adresinden alındı
- Harris, R. J. (2007). *Pulitzer's Gold: Behind the Prize for Public Service Journalism*. Missouri: University of Missouri Press. 03 23, 2018 tarihinde https://books.google.com.tr/books?id=E4flt1bs698C&dq=%E2%80%9CA+The+Roundhouse:+How+Detectives+Compel+Murder+%E2%80%98Confessions%E2%80%99%E2%80%9D+nedir&hl=tr&source=gbs_navlinks_s adresinden alındı
- İşte Gizemli Muhbirin Öyküsü. (2005, 06 02). *Dünya*. 03 22, 2018 tarihinde <http://www.gazetevatan.com/iste-gizemli-muhbirin-oykusu-54564-dunya/> adresinden alındı
- James Gordon Bennett . (t.y.). *Encyclopaedia Britannica*. ABD. 03 07, 2018 tarihinde <https://www.britannica.com/biography/James-Gordon-Bennett-American-editor-1795-1872> adresinden alındı
- Joseph Pulitzer. (t.y.). *Encyclopaedia Britannica*. 03 07, 2018 tarihinde <https://www.britannica.com/biography/Joseph-Pulitzer> adresinden alındı
- Khetani, S. (2012, Mayıs 11). The Late Horst Faas Risked Everything To Get These Gritty Wartime Shots. *Business Insider*. 03 12, 2018 tarihinde alındı
- Lescaze, L. (1977, November 15). U.S. Prosecuting Philadelphia Policemen for Brutality. *The Washington Post*. 03 22, 2018 tarihinde <https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1977/11/15/us-prosecuting-philadelphia-policemen-for-brutality/3b2cd006-7cb3-42fa-a77b->

9aaac7d7add/?utm_term=.61afbb3b4c97 adresinden alındı

Lewis, J. J. (2017, 02 Temmuz). Nellie Bly Investigative Journalist and Around-the-World Traveler. *ThoughtCo. Humanities, History and Culture*. 03 08, 2017 tarihinde <https://www.thoughtco.com/nellie-bly-biography-3528562> adresinden alındı

Llewellyn, J., Southey, J., & Thompson, S. (2016). The My Lai Massacre. *Alpha History*. 03 09, 2018 tarihinde <http://alphahistory.com/vietnamwar/my-lai-massacre/> adresinden alındı

Muckraker Journalism. (t.y.). *Encyclopaedia Britannica*. 03 07, 2018 tarihinde <https://www.britannica.com/topic/muckraker> adresinden alındı

Mutlu, E. (1995). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ark.

Neale, J. (2003). *Amerikan Savaşı Vietnam 1960-1975*. (D. Tarkan, Çev.) İstanbul: Metis.

Nick Ut. (t.y.). *World Press Photo*. 03 13, 2018 tarihinde <https://www.worldpressphoto.org/people/nick-ut> adresinden alındı

Öymen, O. (t.y.). *Gizli Belgelerin Sızdırılması ve Basın Özgürlüğü*. 04 01, 2018 tarihinde Prof. Dr. Ahmet SALTİK: <http://ahmetsaltik.net/tag/pentagon-belgeleri/> adresinden alındı

Photo Print Drawing His Little Tea Party. (t.y.). 04 02, 2018 tarihinde Library of Congress: <https://www.loc.gov/item/2016682733/> adresinden alındı

Photo, Print, Drawing Juggernaut. (t.y.). 04 02, 2018 tarihinde Library of Congress: <https://www.loc.gov/item/acd1996000820/PP/> adresinden alındı

Photojournalism Eddie Adams Gallery. (t.y.). *Dolph Briscoe Center for American History*. 03 12, 2018 tarihinde Briscoe Center For American History: http://www.cah.utexas.edu/db/dmr/gallery_lg.php?gallery=eddie_adams&t=28&s=4 adresinden alındı

Preston, J. (2007, December 30). Nick Ut: Double Negative. *The Telegraph*. 03 12, 2018 tarihinde <https://www.telegraph.co.uk/culture/3670224/Nick-Ut-Double-Negative.html> adresinden alındı

Quenaud, L. (2010). *American Music and American Protest Literature, Master Tezi*. San Diego: USA: San Diego State University. 03 04, 2018 tarihinde http://sdsu-dspace.calstate.edu/bitstream/handle/10211.10/565/Quenaud_Laurent.pdf?sequence adresinden alındı

Ray, M. (t.y.). My Lai Massacre United States-Vietnamese history. *Encyclopedia Britannica*. 03 08, 2018 tarihinde <https://www.britannica.com/event/My-Lai-Massacre> adresinden alındı

Saigon Execution. (t.y.). *The Most Influential Images of All Time*. Time. 03 12, 2018 tarihinde <http://100photos.time.com/photos/eddie-adams-saigon-execution> adresinden alındı

Savaş fotoğrafçısı Eddie Adams öldü. (2004, 09 20). *Cnn Türk*. 03 24, 2018 tarihinde <https://www.cnnturk.com/2004/kultur.sanat/diger/09/20/savas.fotografcisi.eddie.adam.s.oidu/37100.0/index.html> adresinden alındı

Spector, R. (2018, 11 01). Vietnam War 1954–1975. *Encyclopedia Britannica*. 03 09, 2018 tarihinde <https://www.britannica.com/event/Vietnam-War/De-escalation-negotiation-and-Vietnamization#ref809166> adresinden alındı

St. Louis Post-Dispatch History. (t.y.). 04 03, 2018 tarihinde St. Louis Media History

Foundation:

<http://www.stlmediahistory.com/index.php/Print/PrintPublicationHistory/st.-louis-post-dispatch> adresinden alındı

Storm, C. (2014, 08 20). 16 Pulitzer Prize-Winning Photos That Shocked The World. *Business Insider*. 03 09, 2018 tarihinde <http://www.businessinsider.com/pulitzer-prize-winning-photography-2014-8?op=1#this-photo-taken-by-horst-faas-shows-a-father-as-he-holds-the-body-of-his-child-as-south-vietnamese-army-rangers-look-down-from-their-armored-vehicle-march-19-1964-the-child-was> adresinden alındı

Şahin, H. (2012). *Kim Korkar Soruşturmacı Gazeteciden? Araştırmacı ve Soruşturmacı Gazetecilik:Dün, Bugün, Yarın*. İstanbul: Say .

Teapot Dome Scandal. (t.y.). 04 02, 2018 tarihinde Encyclopedia Britannica: <https://www.britannica.com/event/Teapot-Dome-Scandal> adresinden alındı

The New York World. (t.y.). 04 03, 2018 tarihinde Spartacus Educational: <http://spartacus-educational.com/USAnyworld.htm> adresinden alındı

The Vietnam War in pictures: the 35th anniversary of the fall of Saigon. (t.y.). *The Telegraph*. <https://www.telegraph.co.uk/news/picturegalleries/worldnews/7652593/The-Vietnam-War-in-pictures-the-35th-anniversary-of-the-fall-of-Saigon.html?image=5> adresinden alındı

Turhan, S. (2007). *Araştırmacı Gazetecilik* (2. b.). Ankara: Um:ag .

Vietnam War 1962 Operation Ranch Hand initiated. (t.y.). 03 24, 2018 tarihinde History: <https://www.history.com/this-day-in-history/operation-ranch-hand-initiated> adresinden alındı

Wallenfeldt, J. (t.y.). Seymour Hersh American Journalist. *Encyclopedia Britannica*. 03 08, 2018 tarihinde <https://www.britannica.com/biography/Seymour-Hersh> adresinden alındı

Watergate Skandalının 40. Yıldönümü. (2014, Ağustos 11). *Amerika'nın Sesi*. 03 27, 2018 tarihinde <https://www.amerikaninsesi.com/a/watergate-skandalinin-40-yildonumu/2409689.html> adresinden alındı

Wiener, J. (2018, 03 16). A forgotten hero stopped the My Lai massacre 50 years ago today. *Los Angeles Times*. 03 17, 2018 tarihinde <http://www.latimes.com/opinion/op-ed/la-oe-wiener-my-lai-hugh-thompson-20180316-story.html> adresinden alındı